Laskelmia Vasemmiston vaihtoehtobudjetin reformien vaikutuksista

Sosiaaliturva, tuloverotus ja välilliset verot

Sisällys

1. Laskelmassa huomioidut reformit 1
1.1 Talousarvioesitys 1
1.2. Vasemmiston vaihtoehtobudjetti 2
2. Kustannusvaikutukset 4
3. Tulonjakovaikutukset 8
4. Vaikutukset eri väestöryhmiin 13
5. Esimerkkilaskelmia 16
5.1 Tuloverotukseen tehtävien muutosten vaikutukset 16
5.2 Vaikutukset käytettävissä oleviin tuloihin 21
5.3 Vaikutukset työnteon kannustimiin 23
6. Työllisyysvaikutukset 27
Lähteet 31
Liite 1: Laskentamenetelmät ja oletukset 33
L1.1 Tuloverotus ja sosiaaliturva 36
L1.2 Välilliset verot 40
L1.3 Esimerkkilaskelmat 42
L1.4: Tulokymmenysten alarajat 45
Liite 2: Hallituksen esitykset 46
Liite 3: Tuloveroperusteiden muutokset Vasemmiston vaihtoehdossa 47

1. Laskelmassa huomioidut reformit

Käytettävissä oleviin aineistoihin ja menetelmiin liittyvien rajoitteiden vuoksi tarkastelun ulkopuolelle jää muutoksia, jotka vaikuttaisivat suoraan tai epäsuorasti kotitalouksien taloudelliseen asemaan. Laskelmat koskevatkin vain alla lueteltuja reformikokonaisuuksia, eivätkä ne siten kuvaa esimerkiksi koko talousarvioesityksen (TAE) tai eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin (VAS) vaikutuksia.

1.1 Talousarvioesitys

Reformit kuvaavat muutosta suhteessa pysyvän lainsäädännön (PLS) mukaiseen tilanteeseen vuonna 2027. Talousarvioesityksen mukaisessa tilanteessa huomioidaan muutokset, jotka tulevat voimaan ja joita sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2027, jos muuta ei ole mainittu (ks. tarkemmin liite 1). Vero- ja etuusperusteiden muutoksia koskevat hallituksen esitykset on lueteltu tarkemmin liitteessä 2.

Sosiaaliturva:

- Kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksijäädytys (jäädytyksen vaikutus vuodelta 2027)
- Opintotuen kokonaisuudistus
    a. Huoltajakorotuksen määrän korottaminen 30 euroa / lapsi
    b. Oppimateriaalilisän poistuminen
    c. Opiskelijan omien tulorajojen jäädytys

Tuloverotus:

- Ansiotuloverotuksen indeksitarkistus
- Pieni- ja keskituloisten työn verotuksen keventäminen työtulovähennystä muuttamalla
- Työsuhdeoptioiden verotuksen muuttaminen (verotuksen ajankohta)
- Yrittäjävähennyksen korottaminen
- Työmatkakuluvähennyksen ylärajan määräaikainen korottaminen
- Yksilöllisen eläkevakuutuksen ja pitkäaikaissäästämissopimuksen vähennyskelpoisuuden poistaminen

Kulutusverot:

- Tupakkaveron korotus
- Alkoholijuomien veronkorotus
- Liikennepolttoaineiden veronalennus
- Jakeluvelvoitteen muutosten vaikutukset polttoaineiden kuluttajahintoihin

1.2. Vasemmiston vaihtoehtobudjetti

Reformit kuvaavat muutosta suhteessa vuoden 2027 talousarvioesitykseen.

Sosiaaliturva:

- Perutaan indeksisidonnaisten etuuksien jäädytykset vuodelta 2024–2027
- Perutaan seuraavat yleiseen asumistukeen tehdyt muutokset vuosilta 2024 ja 2025
    a. Kuntaryhmän I yhdistäminen kuntaryhmään II (2024)
    b. Korvausasteen alentaminen (2024)
    c. Ansiotulovähennyksen poistuminen (2024)
    d. Omavastuun kaavan muutokset (2024)
    e. Asumistuen poistuminen omistusasujilta (2024)
    f. Yleisen asumistuen varallisuusharkinta (2025)
    g. Kouvolan, Mikkelin, Porin, Kajaanin, Lappeenrannan ja Vaasan siirto yleisen asumistuen kuntaryhmään III (2025)
    h. Opiskelijoiden siirtäminen opintotuen asumislisän piiriin
- Perutaan eläkkeensaajan asumistukeen tehdyt muutokset vuodelta 2025
    a. varallisuusharkinnan kiristys
    b. lisäomavastuun kiristys 43,5 prosenttiin
- Perutaan työttömyysturvaan tehdyt muutokset vuosilta 2024–2026
    a. Tason porrastaminen (2024)
    b. Suojaosien poistuminen (2024)
    c. Lapsikorotusten poistuminen (2024)
    d. Lomakorvausten jaksotus (2024)
    e. Omavastuupäivien kasvattaminen (2024)
    f. Työssäoloehdon pidentäminen (2024)
    g. Työttömyysturvan korotusosista ja korotetuista ansio-osista luopuminen (2025)
    h. Osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärän pienentäminen 35 prosenttiin (2025)
    i. Perutaan yleistuki (2026)
- Perutaan kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan alaikärajan nosto 18 ikävuoteen (2025)
- Perutaan sairausvakuutuksen 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan tulorajan laskeminen lain tasolla 20 780 euroon ja korvausprosentin alentaminen tulorajan ylittävillä tuloilla 15 prosenttiin (2025)
- Perutaan toimeentulotuen perusosien alentaminen (vain parametrimuutokset) ja ansiotulovähennyksen poistaminen (jälkimmäinen huomioitu vain esimerkkilaskelmien osalta) (2026)
- Perutaan kotihoidon tuen asumisaikavaatimus (2026)
- Erilliset reformit
    a. Työttömyysturvan suojaosa korotetaan 500 euroon
    b. Eläkkeensaajan asumistukeen luodaan 300 euron ansiotulovähennys

c. Omaishoidon tuen hoitopalkkiota korotetaan 20 prosenttia
d. Lapsilisän etuoikeuttaminen toimeentulotuessa (huomioitu vain esimerkkilaskelmien osalta)
e. Korotetaan opintorahojen perusmääriä 50 eurolla indeksijäädytyksen perumisen lisäksi (euromääräinen tasokorotus lisätään indeksitarkistettuun opintorahan määrään)

Tuloverotus:

- Muutokset tuloveroasteikkoon, työtulovähennykseen ja eläketulon lisäveroon (ks. liite 3)
- Pääomatuloverojen verotuksessa siirrytään käyttämään valtion tuloveroasteikkoa sekä kunnallisveroa.
    - Pääomatulot verotetaan edelleen erillään muusta ansiotulosta eikä muutoksella ole vaikutusta vähennyksiin.
- Listaamattomien yhtiöiden osinkoverotus yhtenäistetään listattujen yhtiöiden osinkoverotuksen kanssa. Osingosta 85 prosenttia verotetaan pääomatulona.
- Työmatkakulujen omavastuu alennetaan 750 euroon ja enimmäismäärän korottaminen 8 400 euroon
- Perutaan kotitalousvähennyksen määräaikainen korottaminen
- Palautetaan työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähennyskelpoisuus kaksinkertaisena
- Perutaan työsuhdepolkupyöräedun verovapauden poistaminen
- Maksumuutokset
    - Työttömyysvakuutusmaksuja siirretään 0,31 prosenttiyksikköä työntekijöiltä työnantajille, jolloin maksuosuudet vastaavat kilpailukykysopimusta edeltävää aikaa.
    - Työeläkemaksujen osalta siirretään 1,2 prosenttiyksikköä työntekijöiltä työnantajille.

Kulutusverot:

- Perutaan yleisen arvonlisäverokannan nosto (2025)
- Perutaan 10 prosentin alv-kantaan kuuluvien tuotteiden siirto 14 prosenttiin (2025)
- Siirretään inkontinenssisuojat, kuukautissuojat ja vaipat 10 prosentin kantaan
- Alennetaan kirjojen arvonlisävero nollakantaan
- Perutaan oluen verotuksen keventäminen (2024)
- Perutaan jakeluvelvoitteen muutokset (2024–2027)

2. Kustannusvaikutukset

Kustannusvaikutusarviot kuvaavat Vasemmiston reformien vaikutusta suhteessa talousarvioesityksen mukaiseen tilanteeseen. Tuloverotuksen osalta arviot on laskettu pääosin SISU-mallilla. Muilta osin on hyödynnetty pääasiassa hallituksen esityksiä. Yksittäisten reformien kustannusarvioiden osalta on huomioitava, ettei niissä ole joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta huomioitu muutosten vaikutuksia toisiinsa. Esimerkiksi opiskelijoiden siirtämisellä takaisin yleisen asumistuen piiriin on merkittävä yhteisvaikutus muiden asumistukiin ja opintotukeen tehtävien muutosten kanssa. Vastaavia yhteisvaikutuksia liittyy myös esimerkiksi tuloverotukseen tehtäviin muutoksiin.

Tuloverojen ja sosiaaliturvan osalta luvut ovat lähtökohtaisesti nettomääräisiä eli niissä on huomioitu kaikki etuusmenot ja verotulot. Välillisten verojen osalta luvut kuvaavat muutosta arvonlisä- ja valmisteverojen tuotossa. Lisäksi kaikkien välillisten verojen muutosten yhteenlaskettu vaikutus indeksisidonnaisiin tulonsiirtomenoihin on esitetty omana kohtanaan. SISU-laskelmat kuvaavat vuositason vaikutuksia vuoden 2027 tasossa arvioituna. Hallituksen esityksiin pohjautuvissa arvioissa tarkasteluvuosi vaihtelee tapauskohtaisesti. Taulukossa negatiivinen luku on julkista taloutta heikentävä ja positiivinen luku parantava. Taulukossa esitetyt luvut ovat lähtökohtaisesti staattisia kustannusarvioita.

Taulukko 2.1 Reformien staattinen vaikutus julkiseen talouteen

Reformi	Vaikutus milj. €	Lähde	Huomioita
1. Tuloverotus			
1.1. Tuloveroasteikon, vähennysten ja eläketulon lisäveron muutokset[1]	+2 611	SISU-malli	Hallituksen esityksessä HE 98/2025 todetaan, että ”tutkimuskirjallisuuden perusteella ylimpien marginaaliveroprosenttien alentamisen voidaan olettaa rahoittavan itsensä osittain tai jopa kokonaan pitkällä aikavälillä. Itserahoittavuuden suuruuden ja ajoituksen arviointiin liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia.” Ks. myös luku 6.
1.2. Pääomatuloverotuksen muutokset[1]	+41	SISU-malli	+588 milj., kun huomioidaan muut tuloverotuksen muutokset
1.3. Osinkoverotuksen muutokset[1]	+550	SISU-malli	+633 milj., kun huomioidaan muut tuloverotuksen muutokset.
1.4. Työmatkakulujen muutokset	-41	SISU-malli	
1.5. Maksujen siirto	-32	SISU-malli	kts. luku L1.1.
1.1.–1.5. Tuloverotus yhteensä	**+3 659**	**SISU-malli**	KTU-muutos -2 687 milj. euroa. Työantajan maksut +972 milj. euroa
1.6. Perutaan yrittäjävähennyksen korottaminen	+13	HE 174/2026	Vuoden 2027 tasossa.
1.7. Perutaan kotitalousvähennyksen määräaikainen korottaminen	+77	HE 113/2026	Vuoden 2027 tasossa.
1.8. Palautetaan työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähennyskelpoisuuden poistaminen kaksinkertaisena	-382	HE 98/2025	Kassamaksujen osuuteen ei tehdä muutosta. Vaikutus arvioitu hallituksen esityksen luku kaksinkertaisena.
1.9. Perutaan työsuhdepolkupyöräedun verovapauden poistaminen	-50	HE 98/2025	

[1] Reformeilla on huomattavia yhteisvaikutuksia. Osinkoverotuksen vaikutus on +512 milj. euroa, kun huomioidaan muut tuloverotuksen (pl. pääomatuloverotus) muutokset. Pääomatuloverotuksen vaikutus on +588 milj. euroa, kun huomioidaan muut tuloverotuksen (ml. osinkoverotus) muutokset. Yhteisvaikutukset huomioiden reformien 1.2. ja 1.3. vaikutus on +1100 milj. euroa.

Reformi	Vaikutus milj. €	Lähde	Huomioita
2. Sosiaaliturva			
2.1. Indeksisidonnaisten etuuksien jäädytysten peruminen	-361	SISU-malli	
2.2. Työttömyysturva			
2.2.a. Perutaan yleistuki	-3	HE 112/2025 / omat laskelmat	HE:n bruttovaikutus vuoden 2027 tasossa 4,2 miljoonaa.
2.2.b. Perutaan työttömyysturvan korotusosista ja korotetuista ansio-osista luopuminen	-23	HE 135/2024	
2.2.c. Perutaan osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärän pienentäminen 35 prosenttiin	-3	HE 135/2024	
2.2.d. Perutaan työttömyysturvan tason porrastaminen keston mukaan	-149	HE 13/2024	
2.2.e. Perutaan työttömyysturvan suojaosien poistaminen	-56	HE 73/2023	
2.2.f. Perutaan lapsikorotusten poistaminen	-72	HE 73/2023	
2.2.g. Perutaan lomakorvausten jaksotus	-28	HE 73/2023	
2.2.h. Perutaan omavastuupäivien poistuminen	-10	HE 73/2023	
2.2.i. Perutaan työssäoloehdon pidentäminen	-66	HE 73/2023	
2.2.j. Perutaan tuloperusteinen työssäoloehto	-17	HE 73/2023	
2.2.k. Korotetaan erillisenä reformina työttömyysturvan suojaosa 300 eurosta 500 euroon	-37	HE 73/2023 / omat laskelmat	Perumisen kustannusvaikutus 2.2.e. -56 milj. euroa. Suuruusluokka-arvio suojaosan korotukselle 300 eurosta 500 euroon tämän perusteella -37 milj. euroa. Perustuu oletukseen, että budjettivaikutus on suoraan verrannollinen suojaosan suuruuteen. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että oletus aliarvioi vaikutusta suojaosan noustessa.
2.3. Asumisen tuet			
2.3.a. Perutaan yleisen asumistuen varallisuusharkinta	-8	HE 126/2024	Vuoden 2026 tasossa.
2.3.b. Perutaan eläkkeensaajan asumistuen varallisuusharkinnan kiristys	-11	HE 126/2024	Vuoden 2027 tasossa
2.3.c. Perutaan eläkkeensaajan asumistuen lisäomavastuun kiristys 43,5 prosenttiin	-15	HE 126/2024	Vuoden 2027 tasossa
2.3.d. Perutaan Kouvolan, Mikkelin, Porin, Kajaanin, Lappeenrannan ja Vaasan siirto ylisen asumistuen kuntaryhmään III	-4	HE 126/2024	
2.3.e. Perutaan opiskelijoiden siirtäminen opintotuen asumislisän piiriin	-49	HE 160/2024	Vuoden 2027 tasossa.

Reformi	Vaikutus milj. €	Lähde	Huomioita
2.3.f. Perutaan kuntaryhmän I yhdistäminen kuntaryhmään II, korvausasteen alentaminen, ansiotulovähennyksen poistuminen	-285	HE 74/2023	
2.3.g. Perutaan omavastuun kaavan muutokset	+2	HE 74/2023	
2.3.h. Perutaan yleisen asumistuen poistuminen omistusasujilta	-25	HE 74/2023	
2.3.i. Lisätään eläkkeensaajan asumistukeen 300 euron ansiotulovähennys	-12	SISU-malli	
2.4. Perutaan kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan alaikärajan nosto 18 ikävuoteen	-36	HE 125/2024 / omat laskelmat	HE:n bruttovaikutus vuoden 2027 tasossa 49 miljoonaa.
2.5. Perutaan sairauspäivärahan laskukaavan muutokset	-59	HE 123/2024	Ei sisällä sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia
2.6. Perutaan toimeentulotuen perusosien alentaminen	-28	HE 116/2025	Vuoden 2027 tasossa. SISU-mallilla ei voi arvioida muiden toimeentulotuen kokonaisuudistuksen muutosten vaikutuksia. Yhteensä kaikki HE:n sisältämät muutokset +70 miljoonaa.
2.7. Perutaan toimeentulotuen ansiotulovähennyksen poisto	-18	HE 116/2025	Vuoden 2027 tasossa. Ansiotulovähennyksen poisto ei sisältyy tässä muistiossa vain esimerkkilaskelmiin.
2.8. Perutaan kotihoidon tuen asumisaikavaatimus	-6	HE 69/2026	Vaikutus kotihoidon tuen menoihin uudistuksen ollessa täysimääräisesti voimassa vuonna 2030. Kaikki muut vaikutukset huomioituina +10 miljoonaa.
2.9. Omaishoidontuen hoitopalkkioiden korottaminen 20 prosenttia	-66	SISU-malli / omat laskelmat	Muutos käytettävissä oleviin tuloihin 52 miljoonaa ja lisäksi sivukuluja maksettavaksi 15 miljoonaa euroa.
2.10. Lapsilisän etuoikeuttaminen toimeentulotuessa	-95	KELA:n laskelma	Vuoden 2025 tasossa. Kelan laskelma ei huomioi uusia toimeentulotuen piiriin siirtyviä kotitalouksia. Muutos sisältyy tässä muistiossa vain esimerkkilaskelmiin.
2.11. Korotetaan opintorahan kaikkia tasoja 50 euroa kuukaudessa	-94	SISU-malli	

Reformi	Vaikutus milj. €	Lähde	Huomioita
3. Välilliset verot			
3.1. Perutaan yleisen arvonlisäverokannan nosto	-1 011	VM yksikkötuotot / omat laskelmat	Vuoden 2027 tasossa. Valtion ja muiden vastaavien julkisyhteisöjen arvonlisäveromenojen muutos huomioiden.
3.2. Alennetaan lääkkeet, majoituspalvelut, urheilu- ja virkistyspalvelut, kulttuuripalvelut ja henkilökuljetuspalvelut takaisin 10 prosentin kantaan	-179	VM yksikkötuotot / omat laskelmat	Vuoden 2027 tasossa. Valtion ja muiden vastaavien julkisyhteisöjen arvonlisäveromenojen muutos huomioiden.
3.3. Inkontinenssisuojien, kuukautissuojien ja vaippojen siirto 10 prosentin arvonlisäverokantaan	-4	VM yksikkötuotot / omat laskelmat	Vuoden 2027 tasossa. Valtion ja muiden vastaavien julkisyhteisöjen arvonlisäveromenojen muutos huomioiden.
3.4. Alennetaan kirjojen arvonlisävero nollakantaan	-54	VM yksikkötuotot / omat laskelmat	Vuoden 2027 tasossa. Valtion ja muiden vastaavien julkisyhteisöjen arvonlisäveromenojen muutos huomioiden.
3.5. Perutaan oluen verotuksen kevennys	+25	HE 37/2023	
3.6. Perutaan jakeluvelvoitteen muutokset	-55	HE 121/2024	Vaikutus valmisteverotuloihin
3.7. Välillisten verojen muutosten indeksivaikutukset	+157	SISU-malli	Sosiaaliturvaetuuksien ja työeläkkeiden muutos. Huomioitu myös yhteisvaikutus ko. etuuksien jäädytysten perumisesta suhteessa pysyvän lainsäädännön tilanteeseen.

Vasemmiston sosiaaliturvaan ja tuloverotukseen kohdistuvat reformit alentavat SISU-mallilla arvioituna käytettävissä olevia tuloja yhteensä 528 miljoonalla eurolla suhteessa talousarvioesitykseen. Kotitalouksien ostovoima puolestaan paranee Vasemmiston välillisten verojen muutosten takia Kulutustutkimuksen perusteella yhteensä 549 miljoonalla eurolla vuoden 2027 tasolla. Kuluttajahintojen lasku pienentäisi indeksisidonnaisia menoja SISU-mallilla arvioituna 157 miljoonalla eurolla.

3. Tulonjakovaikutukset

Välillistä verotusta (ml. indeksivaikutukset) ei huomioida aineistojen rajoitteitten takia voittajien ja häviäjien lukumääriä kuvaavassa laskelmassa eikä pienituloisuusindikaattoreissa. Varhaiskasvatusmaksut huomioidaan sekä pienituloisuusasteita että Gini-kerrointa laskettaessa.

Taulukko 3.1 Reformien vaikutus Gini-kertoimeen[1] ja pienituloisuuteen[2]

	PLS	TAE-PLS (muutos)	VAS-PLS (muutos)	VAS-TAE (muutos)
Tuloverotus ja sosiaaliturva[1]				
Gini-kerroin, %	30,1	+0,1	-2,0	-2,0
Pienituloisuusaste (koko väestö), %	17,7	+0,3	-1,5	-1,8
Henkilöiden lukumäärä	1010794	+16 860	-85 473	-102 333
Lasten pienituloisuusaste, %	18,9	+0,2	-2,0	-2,2
Henkilöiden lukumäärä	185635	+1 476	-19 994	-21 470
Yli 65-v. pienituloisuusaste, %	13,3	+0,6	+0,2	-0,4
Henkilöiden lukumäärä	183372	+8 499	+3 131	-5 368
Työllisten pienituloisuusaste, %	6,9	+0,1	-1,5	-1,5
Henkilöiden lukumäärä	166714	+2 070	-34 985	-37 055
Ei-työllisten pienituloisuusaste, %	50,4	+0,5	-3,6	-4,1
Henkilöiden lukumäärä	475072	+4 817	-33 623	-38 440
Miesten pienituloisuusaste, %	17,7	+0,2	-1,4	-1,7
Henkilöiden lukumäärä	503785	+6 675	-40 570	-47 245
Naisten pienituloisuusaste, %	17,6	+0,4	-1,6	-1,9
Henkilöiden lukumäärä	507009	+10 185	-44 903	-55 088
Välilliset verot[2]				
Gini-kerroin, %	-	+0,0	+0,0	+0,0

[1] ml. varhaiskasvatusmaksut

[2] ml. välillisten verojen indeksivaikutukset

[1] Gini-kerroin on tunnetuin suhteellisia tuloeroja kuvaava tunnusluku. Gini-kerroin saa prosenttimuodossa arvon 100, jos suurituloisin tulonsaaja saa kaikki tulot. Vastaavasti jos kaikkien tulot ovat yhtä suuret, Gini-kerroin saa arvon 0. Mitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet, sitä suurempi on Gini-kertoimen arvo. Gini-kerroin ei muutu, jos kaikkien tulonsaajien tulot muuttuvat suhteellisesti (prosenteissa) yhtä paljon.

[2] Pienituloisuusaste (tai köyhyysriski) kuvaa pienituloisuusrajan alapuolelle jäävän väestön osuutta koko väestöstä. Kotitalous ja siihen kuuluvat jäsenet on määritelty pienituloisiksi, mikäli kotitalouden kulutusyksikköä kohti lasketut käytettävissä olevat tulot ovat pienemmät kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta. Lasten pienituloisuusaste kuvaa pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden osuutta kaikista alle 18-vuotiaista. Koko väestön mediaanitulosta laskettu suhteellinen pienituloisuusraja on pysyvän lainsäädännön mukaisessa simuloinnissa 19 157 euroa/kulutusyksikkö. Pienituloisuusaste riippuu sekä pienituloisten tulojen muutoksesta että koko väestön mediaanitulon muutoksesta.

Kuvio 3.2 Reformien yhteisvaikutus eri tulokymmenysten[3] käytettävissä oleviin tuloihin, % ja keskimäärin €/vuosi/henkilö

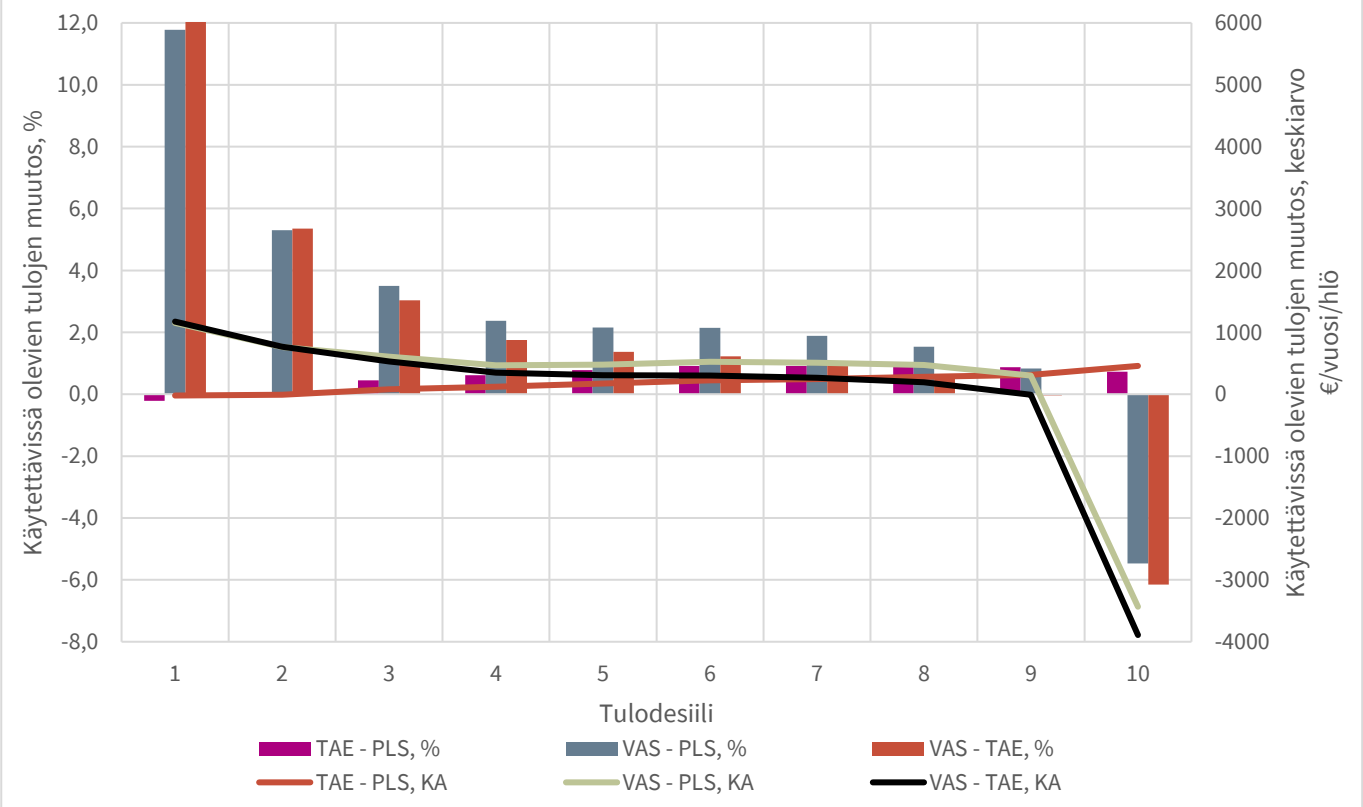

Kuvio 3.3A Reformien (TAE-PLS) eritelty vaikutus käytettävissä oleviin tuloihin tulokymmenyksittäin, %

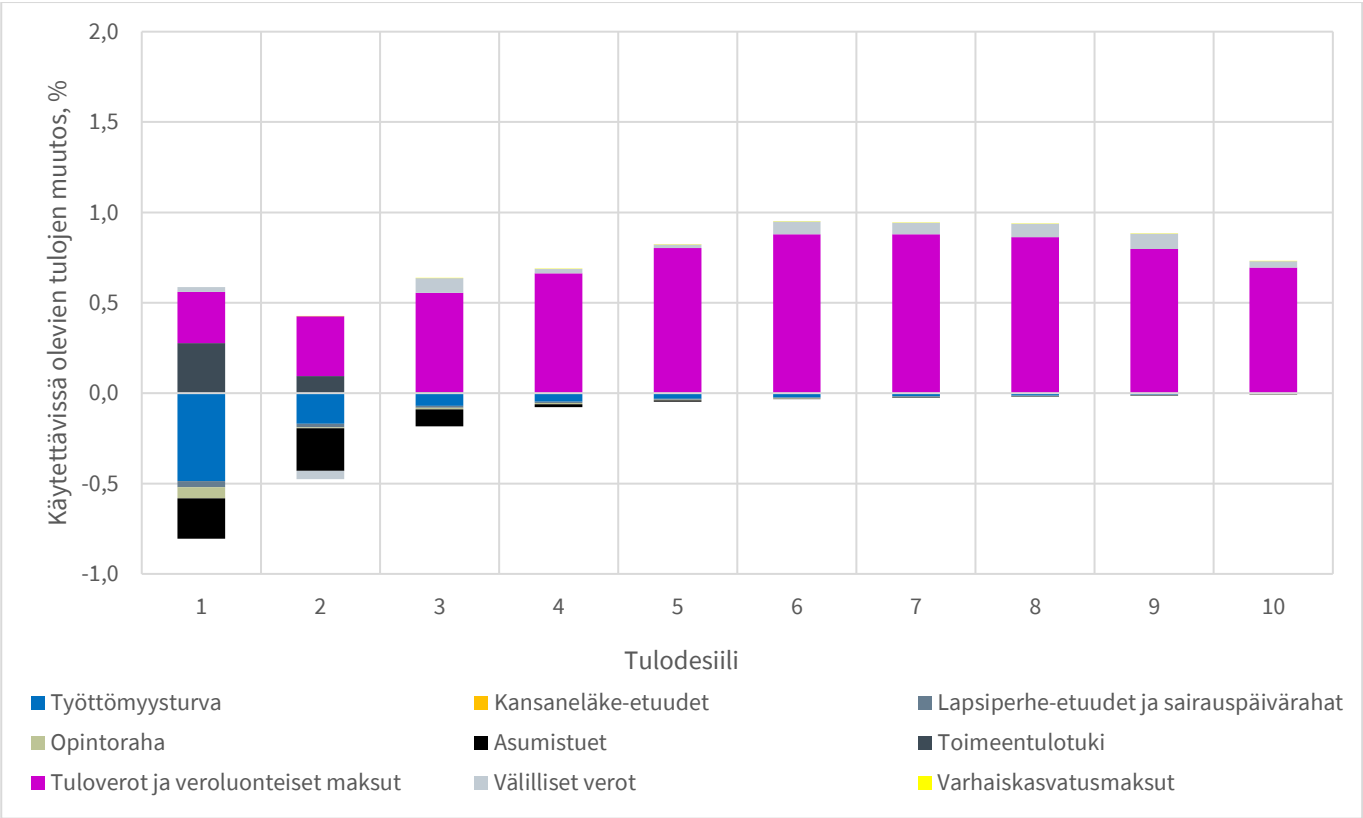

[3] Tulokymmenysten alarajat on raportoitu liitteessä 1.4.

Kuvio 3.3B Reformien (VAS-PLS) eritelty vaikutus käytettävissä oleviin tuloihin tulokymmenyksittäin, %

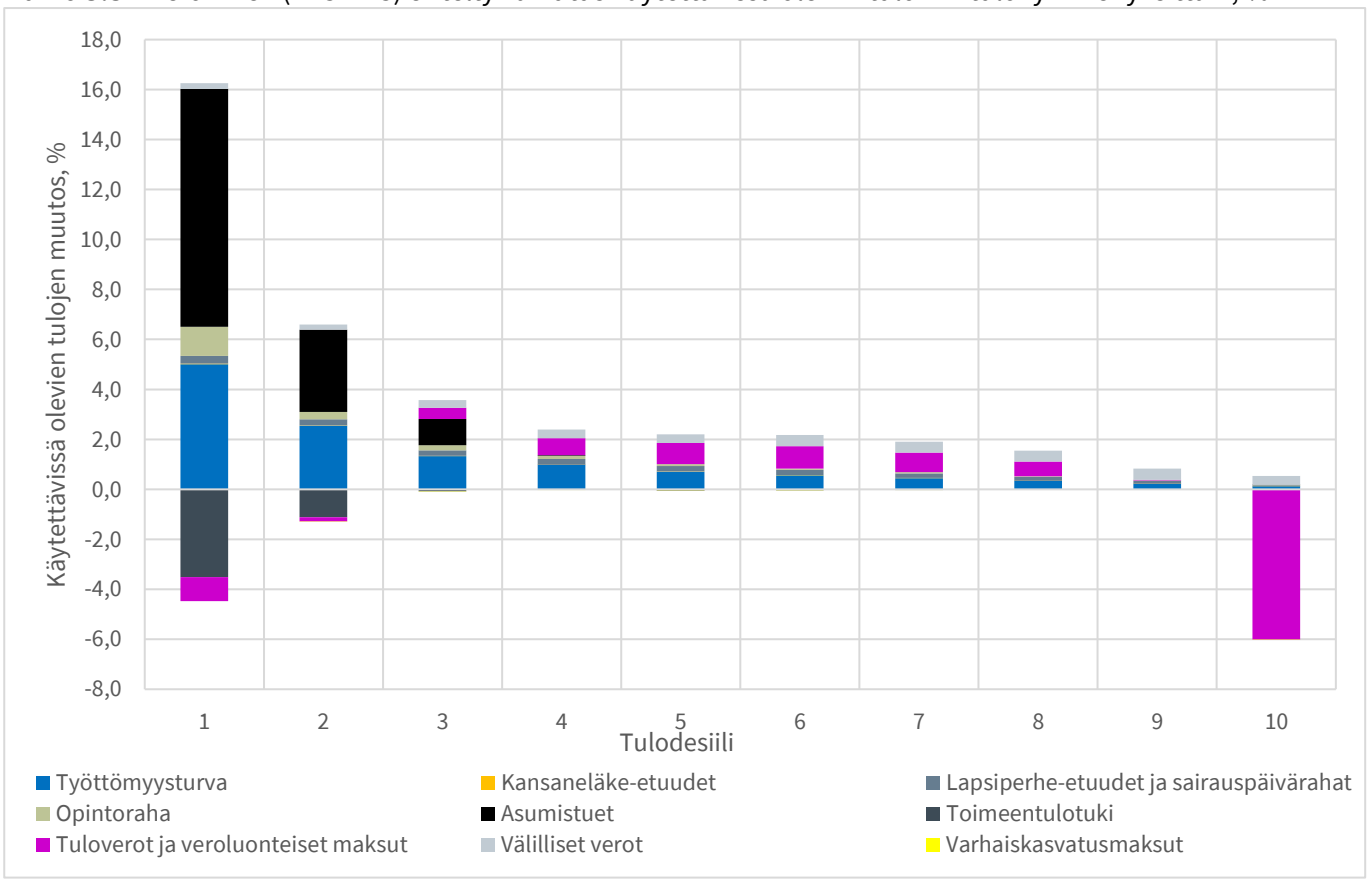

Kuvio 3.3C Reformien (VAS-TAE) eritelty vaikutus käytettävissä oleviin tuloihin tulokymmenyksittäin, %

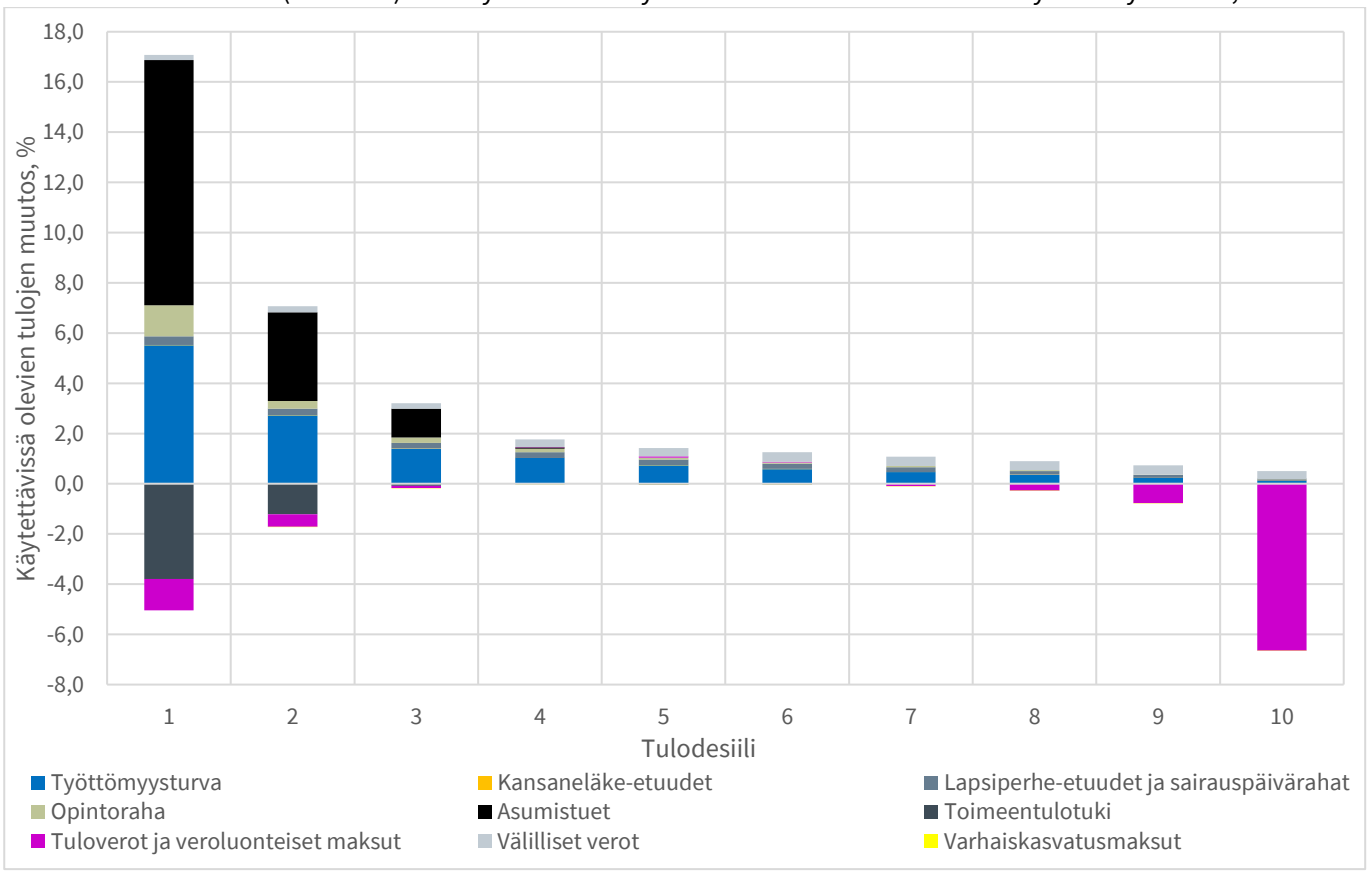

Kuvioita 3.3A-C tulkitaan siten, että jos pylväs on vaaka-akselin yläpuolella, sillä on käytettävissä olevia tuloja kasvattava vaikutus ja päin vastoin. Laskemalla pylväät yhteen saataisiin niistä muodostettua kuvio 3.2. Pylväitä ei voi tulkita yksiselitteisesti tietyn reformin vaikutuksiksi, koska tulonsiirtojärjestelmään tehtävillä lainsäädäntömuutoksilla on lukuisia yhteisvaikutuksia. Esimerkiksi maksetut verot voivat muuttua joko veroperusteiden muutoksista tai veronalaisten tulojen muutoksista johtuen.

Taulukko 3.4 Reformien yhteisvaikutuksen (pl. välilliset verot) voittajat ja häviäjät tulokymmenyksittäin, kotitalouksien lukumäärä[4]

		TAE-PLS		VAS-PLS		VAS-TAE	
		Kotitalouksia	**Osuus, %**	**Kotitalouksia**	**Osuus, %**	**Kotitalouksia**	**Osuus, %**
1. desiili	Voittajat	28 697	**7**	376 826	**93**	371 580	**92**
	Häviäjät	180 020	**44**	12 662	**3**	13 004	**3**
	Ei muutosta	196 679	**49**	15 907	**4**	20 811	**5**
	Yhteensä	405 395	**100**	405 395	**100**	405 395	**100**
2. desiili	Voittajat	149 104	**40**	354 697	**95**	298 173	**80**
	Häviäjät	164 745	**44**	10 152	**3**	17 053	**5**
	Ei muutosta	57 590	**16**	6 590	**2**	56 213	**15**
	Yhteensä	371 439	**100**	371 439	**100**	371 439	**100**
3. desiili	Voittajat	267 249	**78**	323 358	**95**	240 044	**70**
	Häviäjät	67 683	**20**	16 909	**5**	35 857	**10**
	Ei muutosta	6 719	**2**	1 385	**0**	65 751	**19**
	Yhteensä	341 652	**100**	341 652	**100**	341 652	**100**
4. desiili	Voittajat	287 328	**95**	278 627	**92**	202 824	**67**
	Häviäjät	13 669	**5**	23 976	**8**	55 424	**18**
	Ei muutosta	2 091	**1**	484	**0**	44 838	**15**
	Yhteensä	303 087	**100**	303 087	**100**	303 087	**100**
5. desiili	Voittajat	284 412	**98**	268 460	**92**	202 437	**69**
	Häviäjät	6 120	**2**	22 853	**8**	76 436	**26**
	Ei muutosta	903	**0**	122	**0**	12 562	**4**
	Yhteensä	291 435	**100**	291 435	**100**	291 435	**100**
6. desiili	Voittajat	273 737	**98**	250 407	**90**	187 981	**68**
	Häviäjät	3 743	**1**	27 677	**10**	87 201	**31**
	Ei muutosta	691	**0**	87	**0**	2 989	**1**
	Yhteensä	278 171	**100**	278 171	**100**	278 171	**100**
7. desiili	Voittajat	262 557	**99**	225 547	**85**	167 249	**63**
	Häviäjät	3 165	**1**	40 480	**15**	98 467	**37**
	Ei muutosta	352	**0**	46	**0**	358	**0**
	Yhteensä	266 074	**100**	266 074	**100**	266 074	**100**
8. desiili	Voittajat	259 026	**99**	199 147	**76**	145 711	**55**
	Häviäjät	3 058	**1**	63 355	**24**	116 731	**44**
	Ei muutosta	466	**0**	48	**0**	108	**0**
	Yhteensä	262 550	**100**	262 550	**100**	262 550	**100**

[4] Kotitalous kuuluu voittajiin, jos sen käytettävissä olevien tulojen muutos on > 0 ja päinvastoin.

9. desiili	Voittajat	255 252	**98**	158 966	**61**	108 085	**42**
	Häviäjät	3 881	**1**	100 537	**39**	151 371	**58**
	Ei muutosta	390	**0**	20	**0**	67	**0**
	Yhteensä	259 523	**100**	259 523	**100**	259 523	**100**
10. desiili	Voittajat	249 954	**96**	69 908	**27**	47 253	**18**
	Häviäjät	7 560	**3**	189 023	**73**	211 658	**82**
	Ei muutosta	1 536	**1**	120	**0**	140	**0**
	Yhteensä	259 051	**100**	259 051	**100**	259 051	**100**
Yhteensä	Voittajat	2 317 316	**76**	2 505 943	**82**	1 971 336	**65**
	Häviäjät	453 645	**15**	507 625	**17**	863 203	**28**
	Ei muutosta	267 416	**9**	24 809	**1**	203 837	**7**
	Yhteensä	**3 038 377**	**100**	**3 038 377**	**100**	**3 038 377**	**100**

4. Vaikutukset eri väestöryhmiin

Välillistä verotusta (ml. indeksivaikutukset) ei huomioida aineistojen rajoitteitten takia sukupuolivaikutuksissa eikä maakunnittaisessa tarkastelussa.

Vaikutukset sukupuolittain

Taulukko 4.1 Reformien yhteisvaikutus (pl. välilliset verot) henkilöiden käytettävissä oleviin tuloihin tulokymmenyksen ja sukupuolen mukaan, %

		TAE-PLS	VAS-PLS	VAS-TAE
1. desiili	Miehet	-0,2	+10,8	+11,0
	Naiset	-0,3	+12,4	+12,7
	Yhteensä	-0,2	+11,5	+11,8
2. desiili	Miehet	+0,0	+5,4	+5,3
	Naiset	-0,0	+4,9	+4,9
	Yhteensä	-0,0	+5,1	+5,1
3. desiili	Miehet	+0,4	+3,2	+2,7
	Naiset	+0,3	+3,2	+2,9
	Yhteensä	+0,4	+3,2	+2,8
4. desiili	Miehet	+0,6	+1,9	+1,3
	Naiset	+0,6	+2,1	+1,5
	Yhteensä	+0,6	+2,0	+1,4
5. desiili	Miehet	+0,8	+1,7	+0,9
	Naiset	+0,7	+1,9	+1,2
	Yhteensä	+0,8	+1,8	+1,0
6. desiili	Miehet	+0,9	+1,5	+0,6
	Naiset	+0,8	+1,9	+1,1
	Yhteensä	+0,8	+1,7	+0,8
7. desiili	Miehet	+0,9	+1,2	+0,3
	Naiset	+0,9	+1,8	+0,9
	Yhteensä	+0,9	+1,5	+0,6
8. desiili	Miehet	+0,8	+0,8	-0,0
	Naiset	+0,9	+1,5	+0,6
	Yhteensä	+0,8	+1,1	+0,3
9. desiili	Miehet	+0,8	-0,1	-0,8
	Naiset	+0,8	+1,0	+0,1
	Yhteensä	+0,8	+0,4	-0,4
10. desiili	Miehet	+0,7	-7,5	-8,1
	Naiset	+0,7	-2,8	-3,4
	Yhteensä	+0,7	-5,8	-6,5
Yhteensä	Miehet	+0,7	-0,8	-1,4
	Naiset	+0,6	+1,6	+1,0
	Yhteensä	**+0,7**	**+0,3**	**-0,3**

Vaikutukset sosioekonomisen aseman mukaan

Taulukko 4.2 Reformien yhteisvaikutus käytettävissä oleviin tuloihin kotitalouden viitehenkilön[5] sosioekonomisen aseman mukaan, % ja keskimäärin €/vuosi/kotitalous

	TAE-PLS		VAS-PLS		VAS-TAE	
Sosioekonominen asema	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo
1. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät	+0,6	+498	-3,4	-2 738	-4,0	-3 237
2. Palkansaajat	+1,0	+603	+1,0	+620	+0,0	+17
3. Opiskelijat	-0,0	-5	+14,2	+2 270	+14,2	+2 275
4. Eläkeläiset	+0,2	+95	-0,2	-91	-0,5	-186
5. Pitkäaikaistyöttömät[1]	+0,3	+90	+6,5	+1 874	+6,2	+1 784
Kaikki kotitaloudet[2]	**+0,7**	**+350**	**+0,7**	**+347**	**-0,0**	**-2**

[1] Pitkäaikaistyöttömäksi luetaan Tilastokeskuksen sosioekonomisen luokituksen mukaisesti henkilöt, jotka ovat olleet vuoden aikana vähintään 6 kk työttöminä.
[2] ml. luokka ”muut kotitaloudet”

Vaikutukset elinvaiheen mukaan

Taulukko 4.3 Reformien yhteisvaikutus käytettävissä oleviin tuloihin kotitalouden elinvaiheen[6] mukaan, % ja €/vuosi/kotitalous

	TAE-PLS		VAS-PLS		VAS-TAE	
Elinvaihe	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo
1. Yhden hengen taloudet	+0,5	+150	+2,3	+640	+1,8	+490
2. Lapsettomat parit	+0,7	+451	-0,2	-165	-0,9	-616
3. Parit, joilla lapsia	+0,9	+799	-0,1	-56	-1,0	-855
4. Yksinhuoltajataloudet	+0,7	+293	+2,9	+1 191	+2,2	+898
3-4 Kotitaloudet, joissa lapsia	**+0,9**	**+688**	**+0,3**	**+214**	**-0,6**	**-475**
Kaikki kotitaloudet[1]	**+0,7**	**+350**	**+0,7**	**+347**	**-0,0**	**-2**

[1] ml. luokka ”muut kotitaloudet”

[5] Kotitalouden (asuntokunnan) viitehenkilöksi on mikrosimuloinnin rekisteriaineistossa katsottu se henkilö, jonka nettotulot ovat vuoden aikana olleet suurimmat. Tulojen jälkeen on priorisoitu henkilöitä iän mukaan niin, että vanhempi henkilö on viitehenkilö. Myös kulutustutkimuksessa viitehenkilö määritellään pääasiassa tulojen perusteella.
[6] Kotitalouden elinvaihetta kuvaava luokitus muodostetaan kotitalouden koon, viitehenkilön iän ja kotitalouteen kuuluvien lasten iän perusteella. Välillistä verotusta koskien luokitus eroaa hieman täysi-ikäisten lasten osalta Kulutustutkimuksessa (kotitaloudet, joissa on vanhempien lisäksi vain täysi-ikäisiä lapsia, luetaan lapsiperheisiin).

Vaikutukset iän mukaan

Taulukko 4.4 Reformien yhteisvaikutus käytettävissä oleviin tuloihin kotitalouden viitehenkilön iän mukaan, % ja keskimäärin €/vuosi/kotitalous

	TAE-PLS		VAS-PLS		VAS-TAE	
Ikä	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo	%	Keskiarvo
-24	+0,5	+103	+8,8	+1 911	+8,3	+1 808
25–34	+0,9	+398	+2,8	+1 180	+1,8	+782
35–44	+0,9	+550	+1,1	+684	+0,2	+134
45–54	+0,9	+582	-0,3	-187	-1,1	-769
55–64	+0,7	+442	-0,0	-33	-0,8	-475
65–74	+0,3	+149	-0,7	-343	-1,1	-492
75-	+0,3	+112	-0,2	-58	-0,5	-170
Yhteensä	**+0,7**	**+350**	**+0,7**	**+347**	**-0,0**	**-2**

Vaikutukset maakunnittain

Taulukko 4.5 Reformien yhteisvaikutus (pl. välilliset verot) käytettävissä oleviin tuloihin kotitalouden asuinmaakunnan mukaan[7], %

Maakunta	TAE-PLS	VAS-PLS	VAS-TAE
Uusimaa ja Ahvenanmaa	+0,7	-0,4	-1,1
Varsinais-Suomi	+0,6	+0,4	-0,2
Satakunta	+0,6	+0,9	+0,3
Kanta-Häme	+0,6	+0,9	+0,2
Pirkanmaa	+0,7	+0,3	-0,4
Päijät-Häme	+0,6	+0,8	+0,2
Kymenlaakso	+0,6	+1,0	+0,3
Etelä-Karjala	+0,6	+1,3	+0,7
Etelä-Savo	+0,6	+0,8	+0,2
Pohjois-Savo	+0,6	+1,0	+0,4
Pohjois-Karjala	+0,6	+1,5	+0,9
Keski-Suomi	+0,6	+0,3	-0,3
Etelä-Pohjanmaa	+0,6	+0,4	-0,3
Pohjanmaa	+0,7	+0,5	-0,1
Keski-Pohjanmaa	+0,7	+1,1	+0,4
Pohjois-Pohjanmaa	+0,6	+0,8	+0,2
Kainuu	+0,6	+1,0	+0,4
Lappi	+0,6	+1,2	+0,5
Yhteensä	**+0,7**	**+0,3**	**-0,3**

[7] Kotitalouden asuinmaakunta vuoden 2023 lopussa ja maakuntaluokitus vuoden 2024 mukainen.

5. Esimerkkilaskelmia

5.1 Tuloverotukseen tehtävien muutosten vaikutukset

Kuvio 5.1.1A Reformien vaikutus verojen jälkeisiin nettotuloihin (€/kk) eri tulotasoilla, palkkatulo

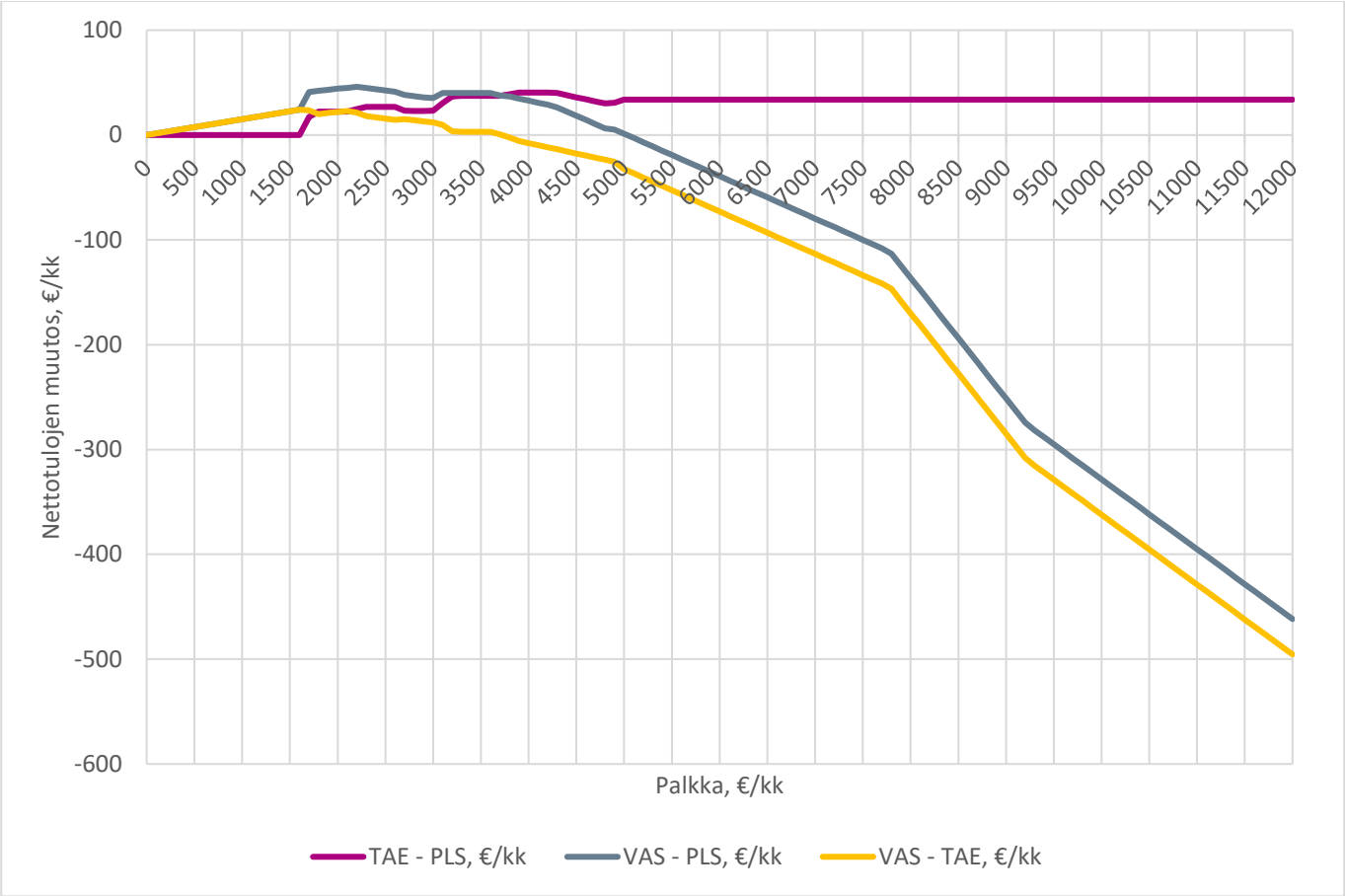

Kuvio 5.1.1B Reformien vaikutus veroasteeseen (%-yks.) eri tulotasoilla, palkkatulo

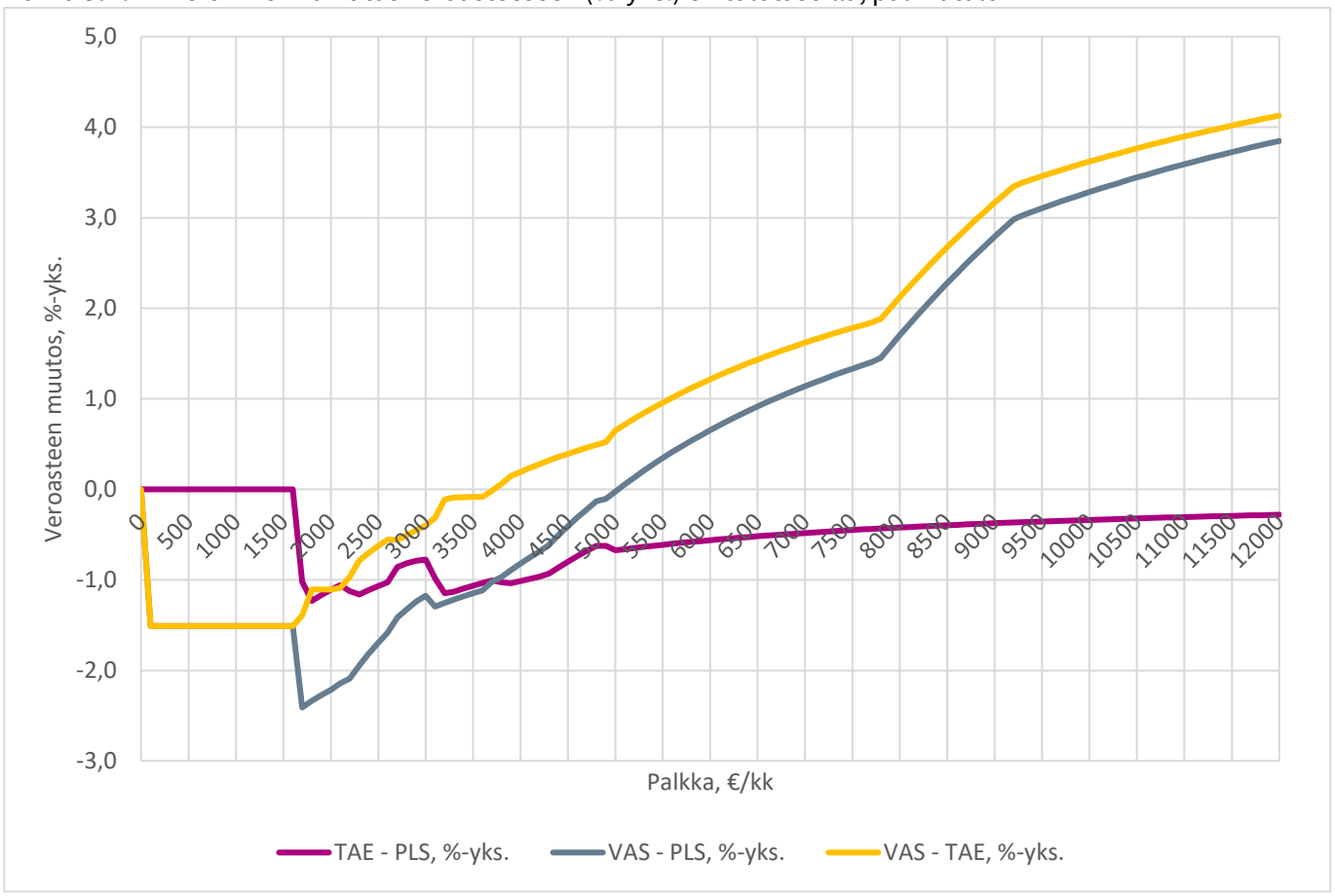

Kuvio 5.1.2A Reformien vaikutus verojen jälkeisiin nettotuloihin (€/kk) eri tulotasoilla, päivärahatulo

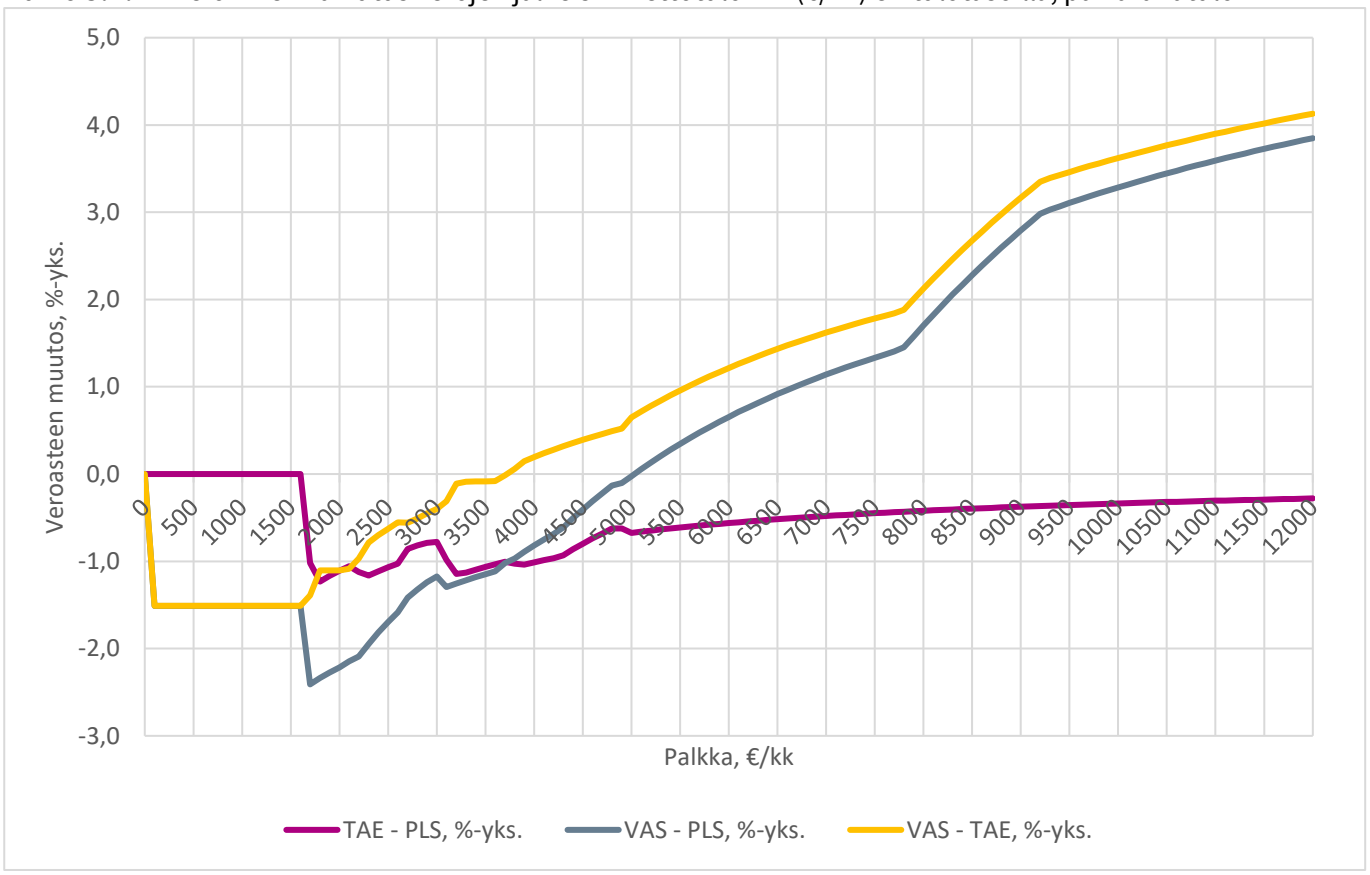

Kuvio 5.1.2B Reformien vaikutus veroasteeseen (%-yks.) eri tulotasoilla, päivärahatulo

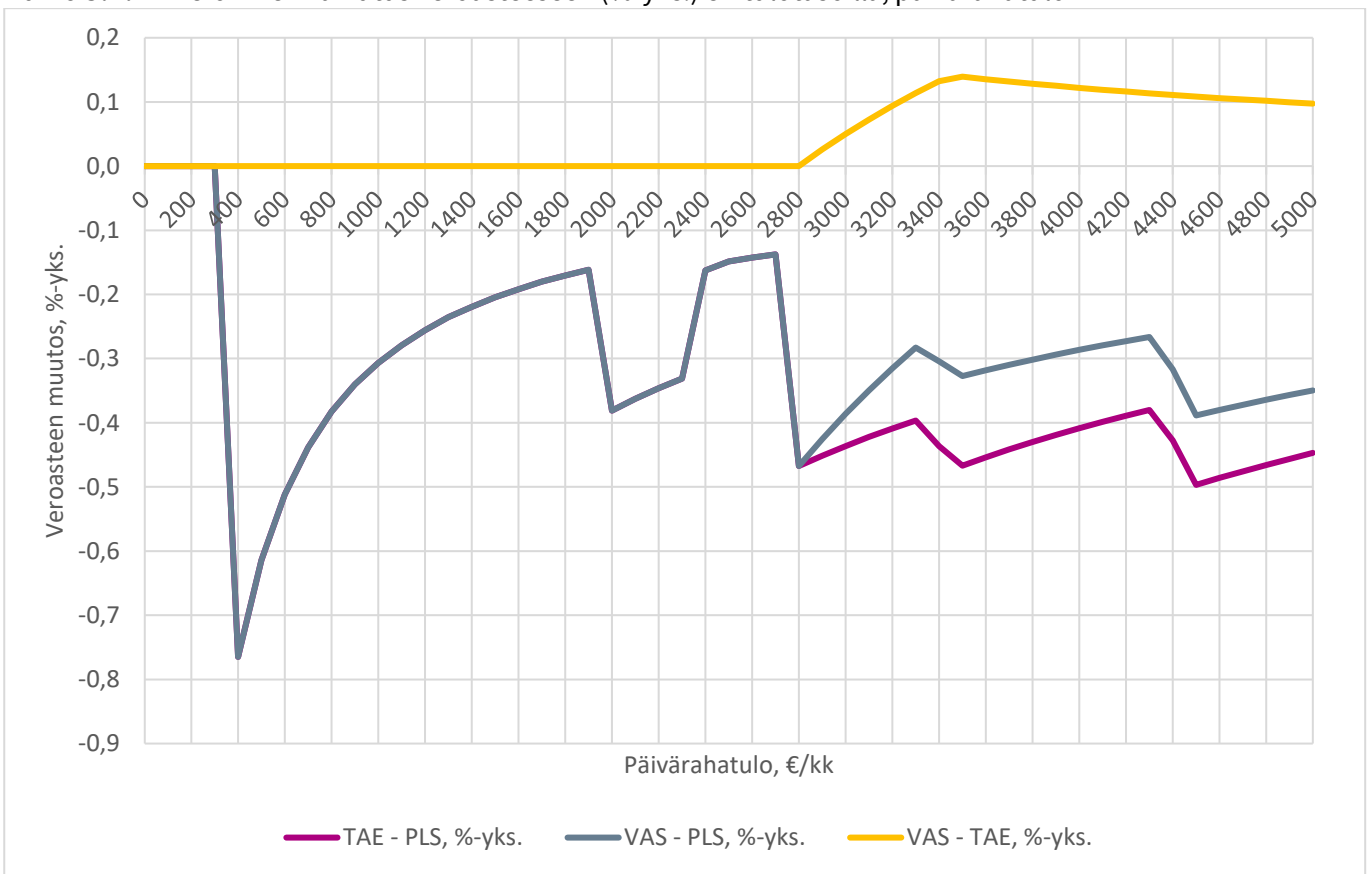

Kuvio 5.1.3A Reformien vaikutus verojen jälkeisiin nettotuloihin (€/kk) eri tulotasoilla, eläketulo

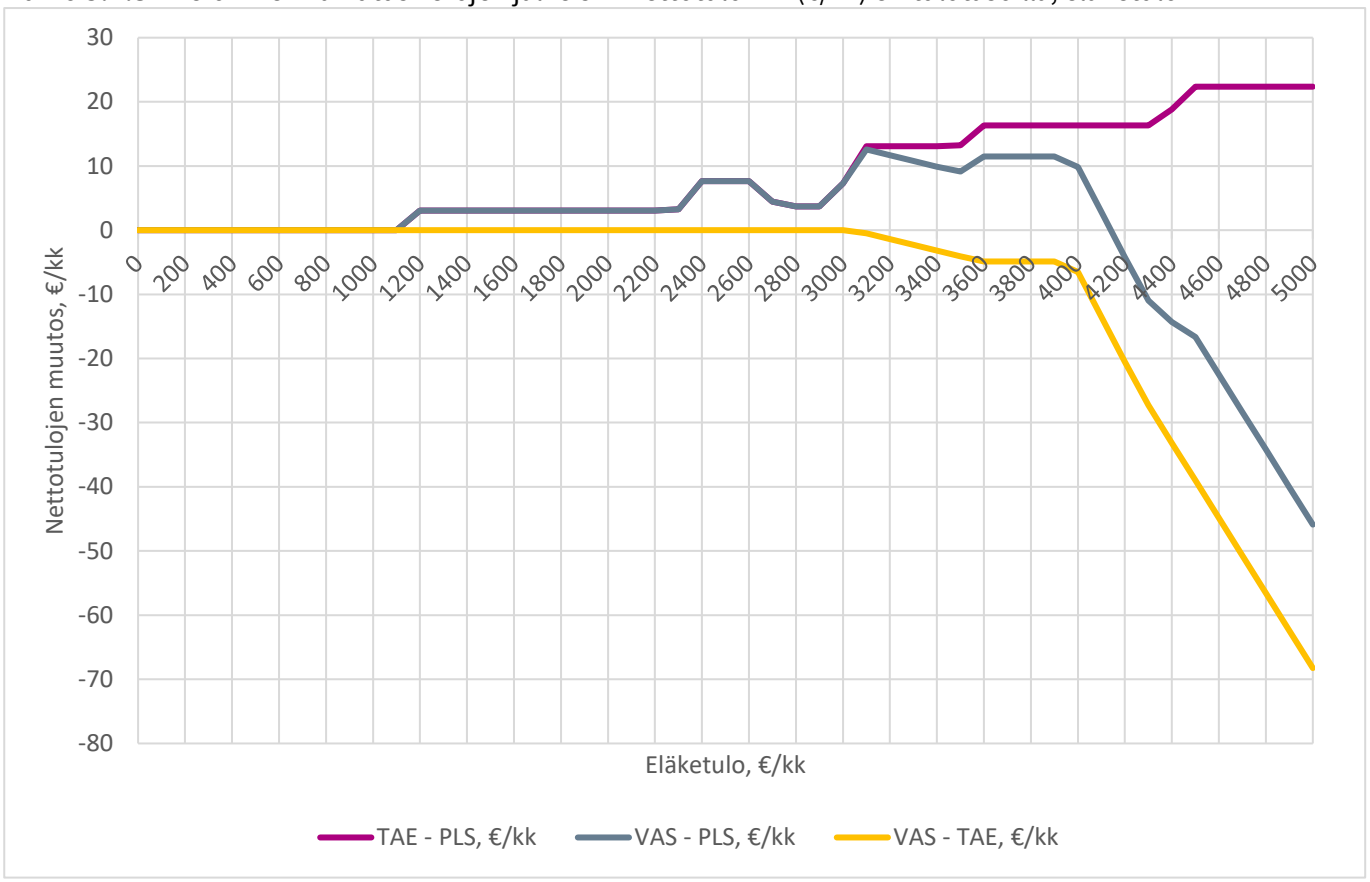

Kuvio 5.1.3B Reformien vaikutus veroasteeseen (%-yks.) eri tulotasoilla, eläketulo

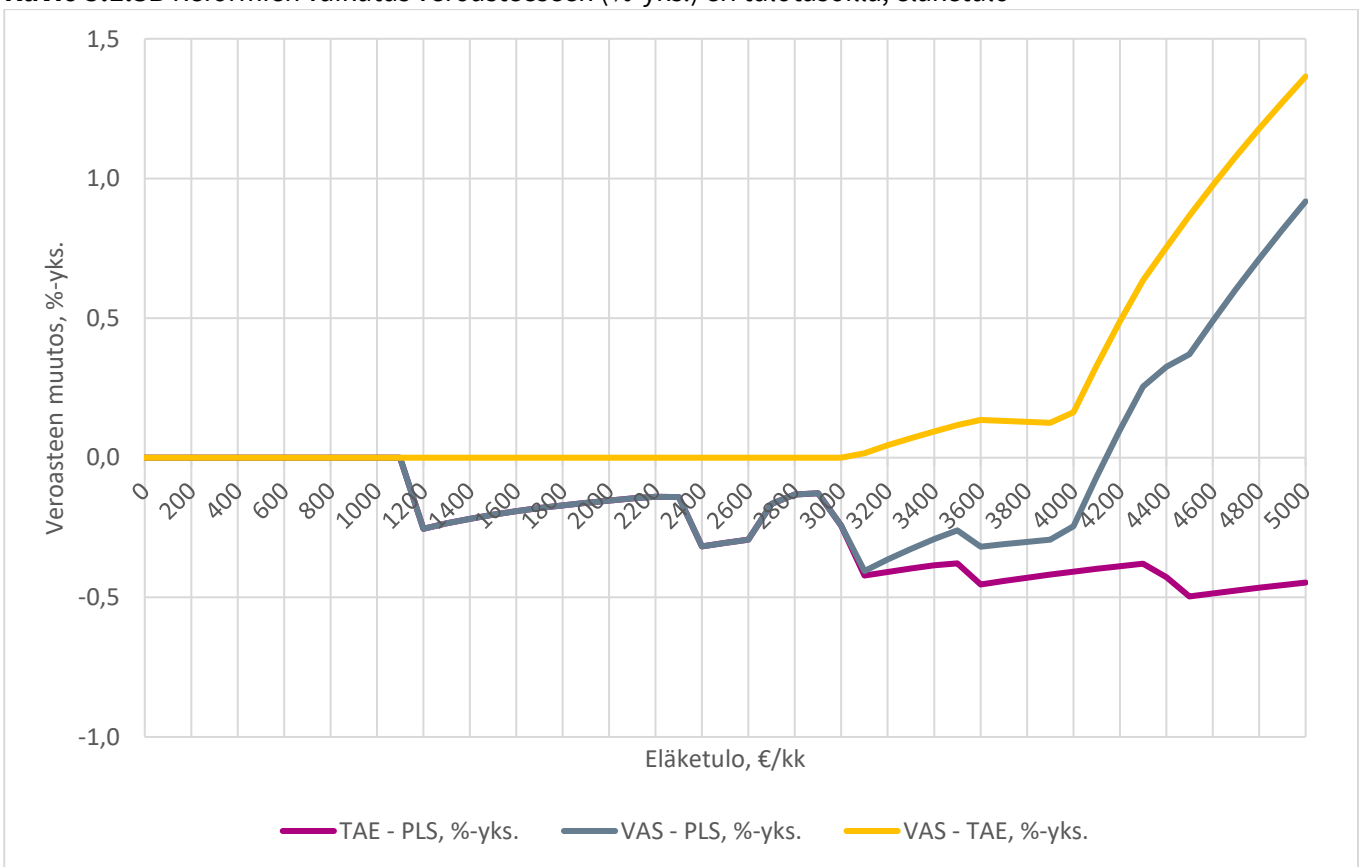

Taulukko 5.1.4 Esimerkkejä nettoansioista eri bruttotulotasoilla, €/kk

Bruttotulo	**PLS**	**TAE**	**VAS**
Palkka 1 000 €/kk	920	920	935
Palkka 2 000 €/kk	1 719	1 741	1 763
Mediaanipalkka, 3 615 €/kk	2 673	2 711	2 713
Palkka 4 000 €/kk	2 868	2 908	2 901
Palkka 6 000 €/kk	3 850	3 884	3 811
Palkka 8 000 €/kk	4 806	4 839	4 669
Palkka 10 000 €/kk	5 761	5 795	5 433
Keskimääräinen työeläke, 2 038 €/kk	1 686	1 689	1 689

5.2 Vaikutukset käytettävissä oleviin tuloihin

Taulukko 5.2.1 Esimerkkilaskelma opiskelijan tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Opintoraha	286	279	357
Verot	0	0	0
Yleinen asumistuki	0	0	386
Asumislisä	248	248	0
Opintolainan valtiontakaus	850	850	850
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot (pl. opintolaina)	**534**	**527**	**743**
Käytettävissä olevat tulot (ml. opintolaina)	**1 384**	**1 377**	**1 593**

Taulukko 5.2.2 Esimerkkilaskelma työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Työttömyysetuus	819	800	880
Verot	126	118	140
Yleinen asumistuki	305	299	378
Toimeentulotuki	161	178	45
Käytettävissä olevat tulot	**1 159**	**1 159**	**1 162**

Taulukko 5.2.3 Esimerkkilaskelma keskimääräistä ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Työttömyysetuus	1 472	1 462	1 716
Verot	309	304	379
Yleinen asumistuki	77	68	97
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot	**1 239**	**1 226**	**1 433**

Taulukko 5.2.4 Esimerkkilaskelma työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän yksinhuoltajan tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Työttömyysetuus	819	800	1 083
Verot	126	118	195
Yleinen asumistuki	566	566	646
Elatustuki	403	403	403
Lapsilisä	372	372	372
Toimeentulotuki	196	207	341
Käytettävissä olevat tulot	**2 230**	**2 230**	**2 651**

Taulukko 5.2.5 Esimerkkilaskelma pienituloisen eläkeläisen tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Eläkkeet	1 015	1 015	1 015
Verot	0	0	0
Eläkkeensaajan asumistuki	444	437	465
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot	**1 459**	**1 452**	**1 480**

Taulukko 5.2.6 Esimerkkilaskelma pienituloisen palkansaajaperheen tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Palkkatulot	3 615	3 615	3 615
Verot	397	353	313
Yleinen asumistuki	0	0	319
Lapsilisä	226	226	226
Varhaiskasvatusmaksut	0	0	0
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot (pl. varhaiskasvatusmaksut)	**3 444**	**3 488**	**3 847**
Käytettävissä olevat tulot (ml. varhaiskasvatusmaksut)	**3 444**	**3 488**	**3 847**

Taulukko 5.2.7 Esimerkkilaskelma keskituloisen palkansaajaperheen tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Palkkatulot	7 230	7 230	7 230
Verot	1 848	1 774	1 768
Yleinen asumistuki	0	0	0
Lapsilisä	226	226	226
Varhaiskasvatusmaksut	124	124	124
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot (pl. varhaiskasvatusmaksut)	**5 607**	**5 682**	**5 687**
Käytettävissä olevat tulot (ml. varhaiskasvatusmaksut)	**5 483**	**5 557**	**5 563**

Taulukko 5.2.8 Esimerkkilaskelma suurituloisen palkansaajaperheen tulonmuodostuksesta, €/kk

	PLS	**TAE**	**VAS**
Palkkatulot	18 075	18 075	18 075
Verot	7 437	7 370	7 948
Yleinen asumistuki	0	0	0
Lapsilisä	226	226	226
Varhaiskasvatusmaksut	469	469	469
Toimeentulotuki	0	0	0
Käytettävissä olevat tulot (pl. varhaiskasvatusmaksut)	**10 863**	**10 931**	**10 352**
Käytettävissä olevat tulot (ml. varhaiskasvatusmaksut)	**10 394**	**10 462**	**9 883**

5.3 Vaikutukset työnteon kannustimiin

Työnteon taloudellisia kannustimia mitataan tyypillisesti marginaaliveroasteiden ja työllistymisveroasteiden avulla. Efektiivinen marginaaliveroaste liittyy työnteon lisäämisen kannustimiin (ns. intensiivinen marginaali) ja se kertoo, kuinka suuri osa palkan kasvusta menee veroihin ja pienentyneisiin sosiaalietuuksiin. Tulonlisäyksenä on esimerkkilaskelmissa käytetty 100 €/kk efektiivistä marginaaliveroastetta laskettaessa. Työllistymisveroaste puolestaan liittyy nimensä mukaisesti työllistymisen kannustimiin (ns. ekstensiivinen marginaali) ja se kertoo, kuinka suuri osa palkasta menee veroihin ja pienentyneisiin sosiaalietuuksiin työttömän siirtyessä töihin.

$$\text{Marginaaliveroaste, \%} = \frac{\text{Verojen ja veroluonteisten maksujen muutos}}{\text{Bruttopalkan lisäys}} \text{ x } 100$$

$$\text{Efektiivinen marginaaliveroaste, \%} = \left(1 - \frac{\text{Käytettävissä olevien tulojen muutos}}{\text{Bruttopalkan lisäys}}\right) \text{x } 100$$

$$\text{Työllistymisveroaste, \%} = \left(1 - \frac{\text{Käytettävissä olevien tulojen muutos}}{\text{Bruttopalkka}}\right) \text{x } 100$$

Mitä suuremman arvon mittarit saavat, sitä heikommat ovat työnteon kannustimet. Kannustinloukut liittyvät tilanteisiin, joissa henkilön käytettävissä olevat tulot kasvavat vain hyvin vähän tai eivät ollenkaan työllistymisen tai työnteon lisäämisen myötä. Kannustinloukuille ei ole määritelty virallisia rajoja, mutta työttömyysloukuksi on tutkimuksissa tyypillisesti määritelty tilanne, jossa henkilön työllistymisveroaste on yli 80 % ja tuloloukuksi tilanne, jossa efektiivinen marginaaliveroaste on yli 70 tai 80 %.

Kuvioita tulkittaessa on huomioitava, että kannustinvaikutuksia kuvaavat esimerkkilaskelmat ovat herkkiä taustaoletuksille, jotka liittyvät mm. asumiskustannuksiin ja perherakenteeseen.

Kuvio 5.3.1 Marginaaliveroaste eri palkkatasoilla, %-yks.

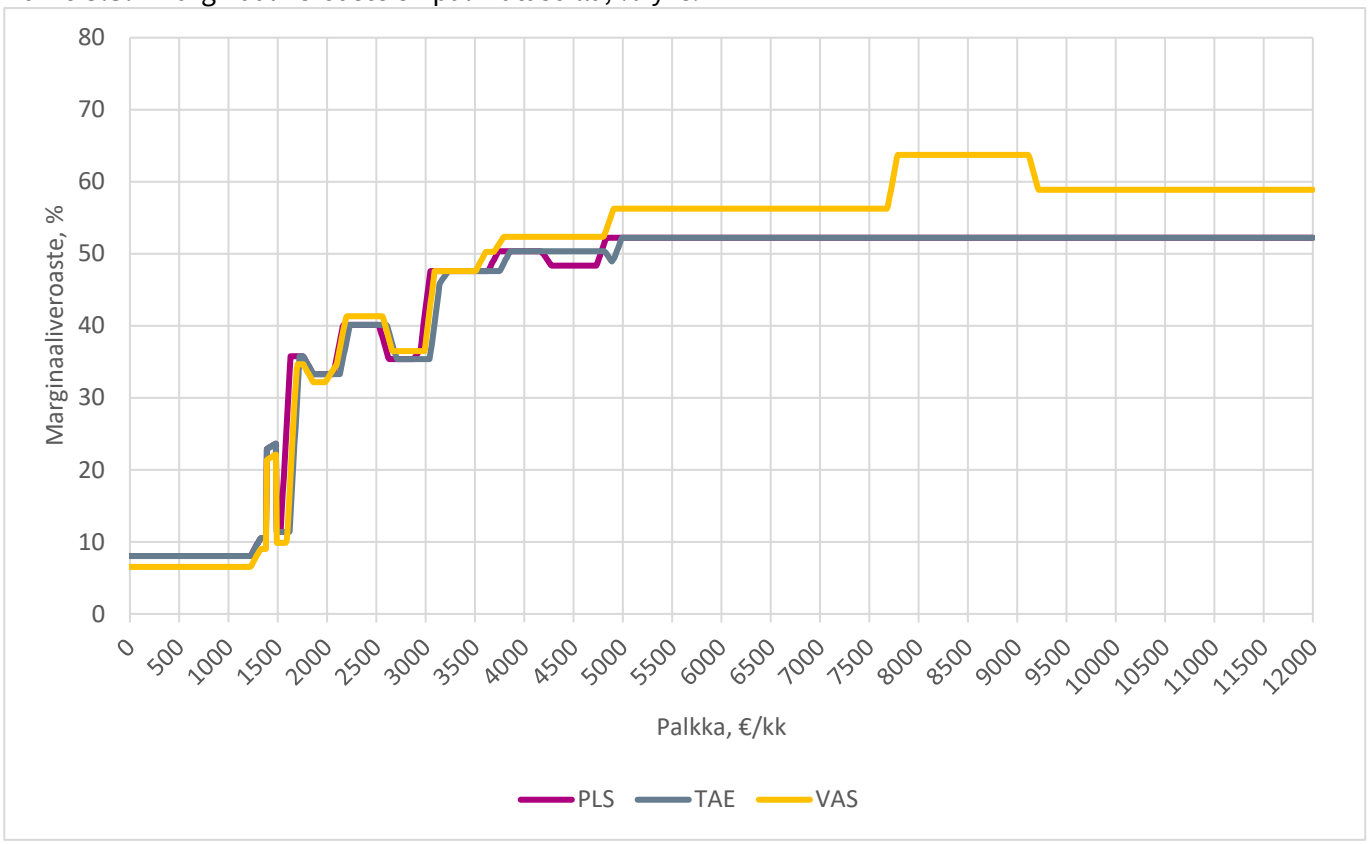

Kuvio 5.3.2 Työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän efektiivinen marginaaliveroaste (sovitellun) palkkatulon mukaan, %

Kuvio 5.3.3 Työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän työllistymisveroaste eri työllistymispalkkatasoilla, %

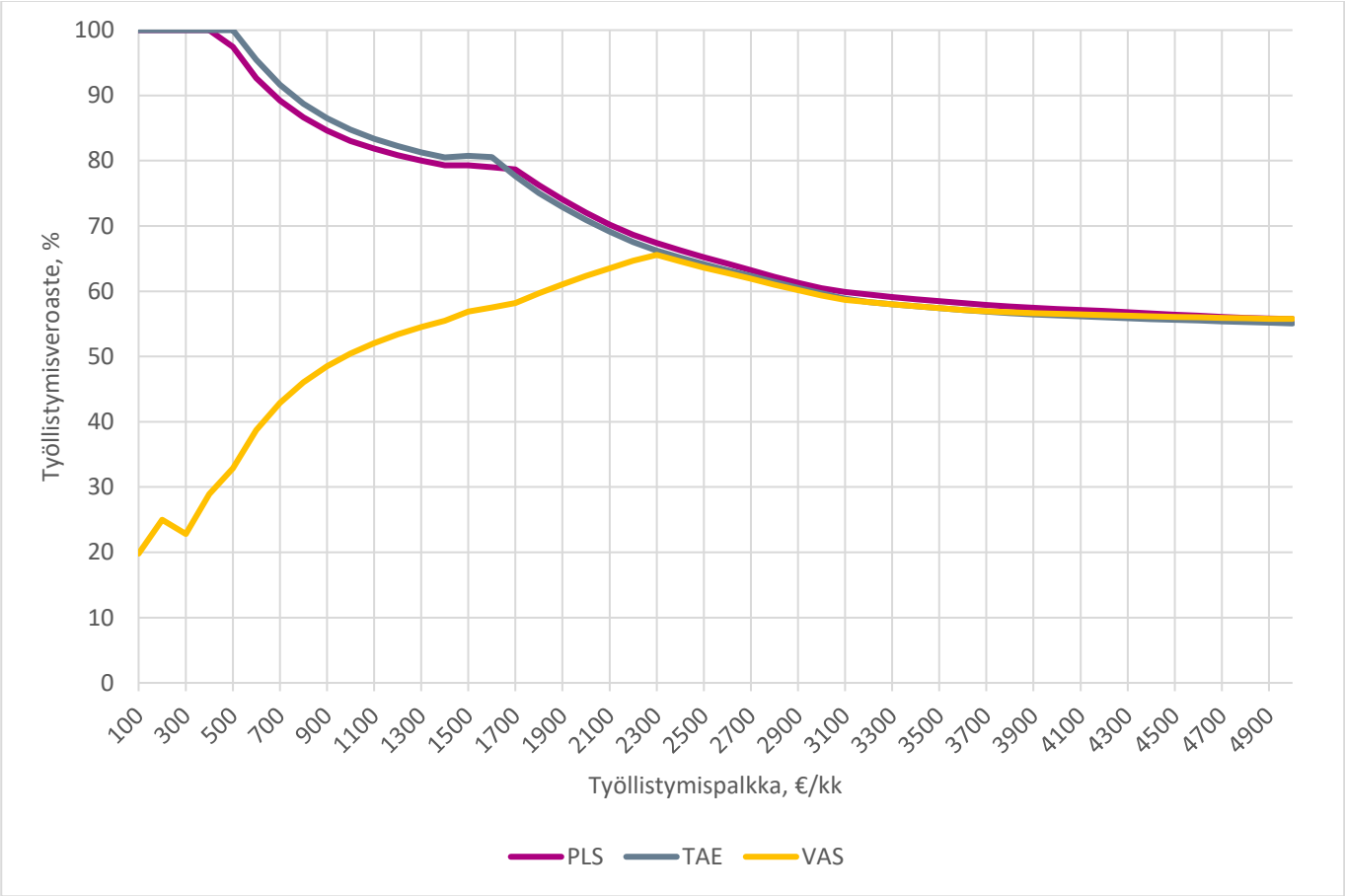

Taulukko 5.3.4 Työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän työllistymisveroaste (osa-aikatyö -> kokoaikatyö), %

Palkka, €/kk	PLS	TAE	VAS
700 → 1 400	69,4	69,4	68,0
1 000 → 2 000	61,0	57,1	74,2
1 300 → 2 600	48,5	45,1	71,0
1 000 → 3 000	49,2	47,1	63,8
1 500 → 3 000	41,6	38,6	61,9
2 000 → 3 000	37,3	37,2	53,4

Kuvio 5.3.5 Keskimääräistä ansiosidonnaista päivärahaa saavan työttömän työllistymisveroaste eri työllistymispalkkatasoilla, %

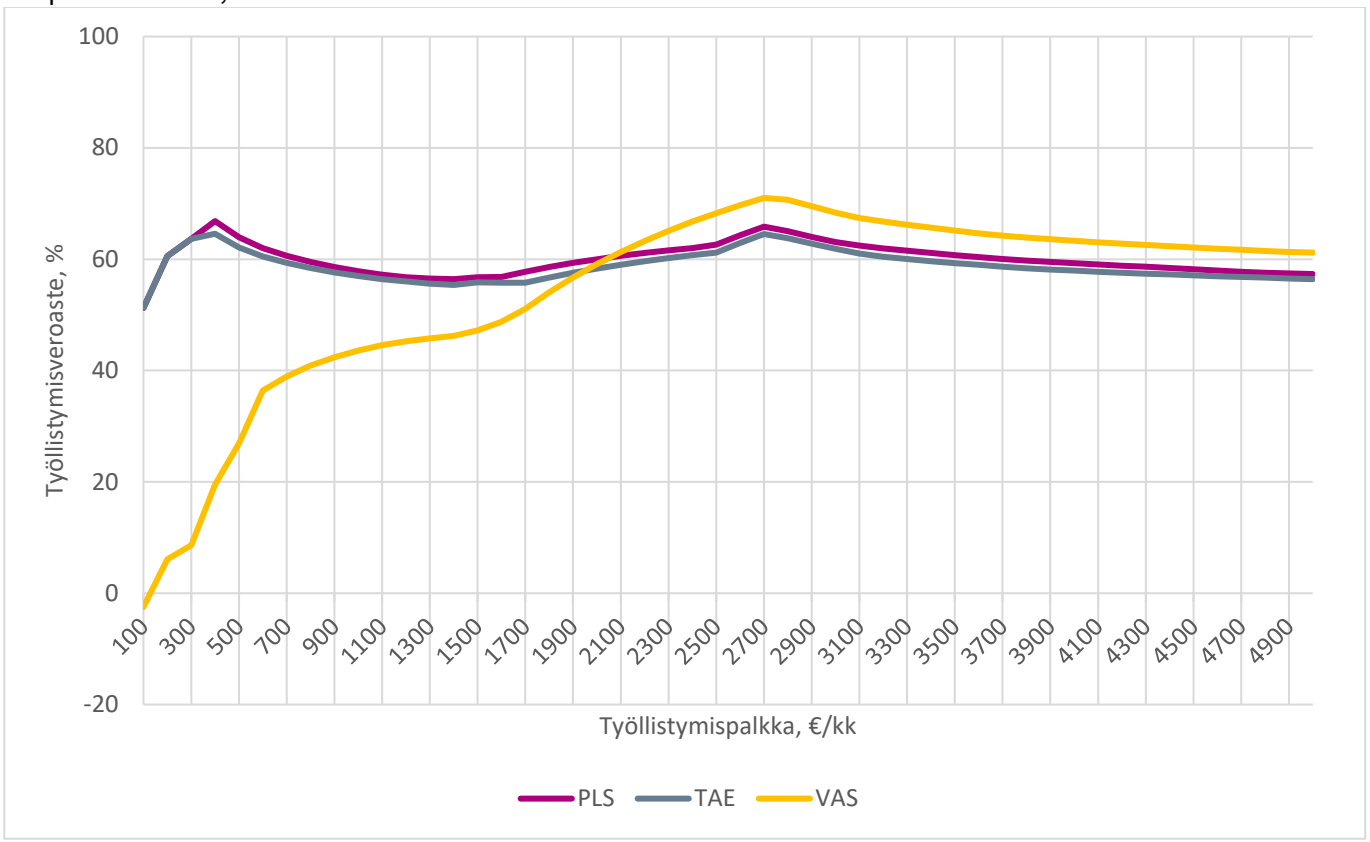

Kuvio 5.3.6 Työmarkkinatukea tai yleistukea saavan työttömän yksinhuoltajan työllistymisveroaste eri työllistymispalkkatasoilla, %

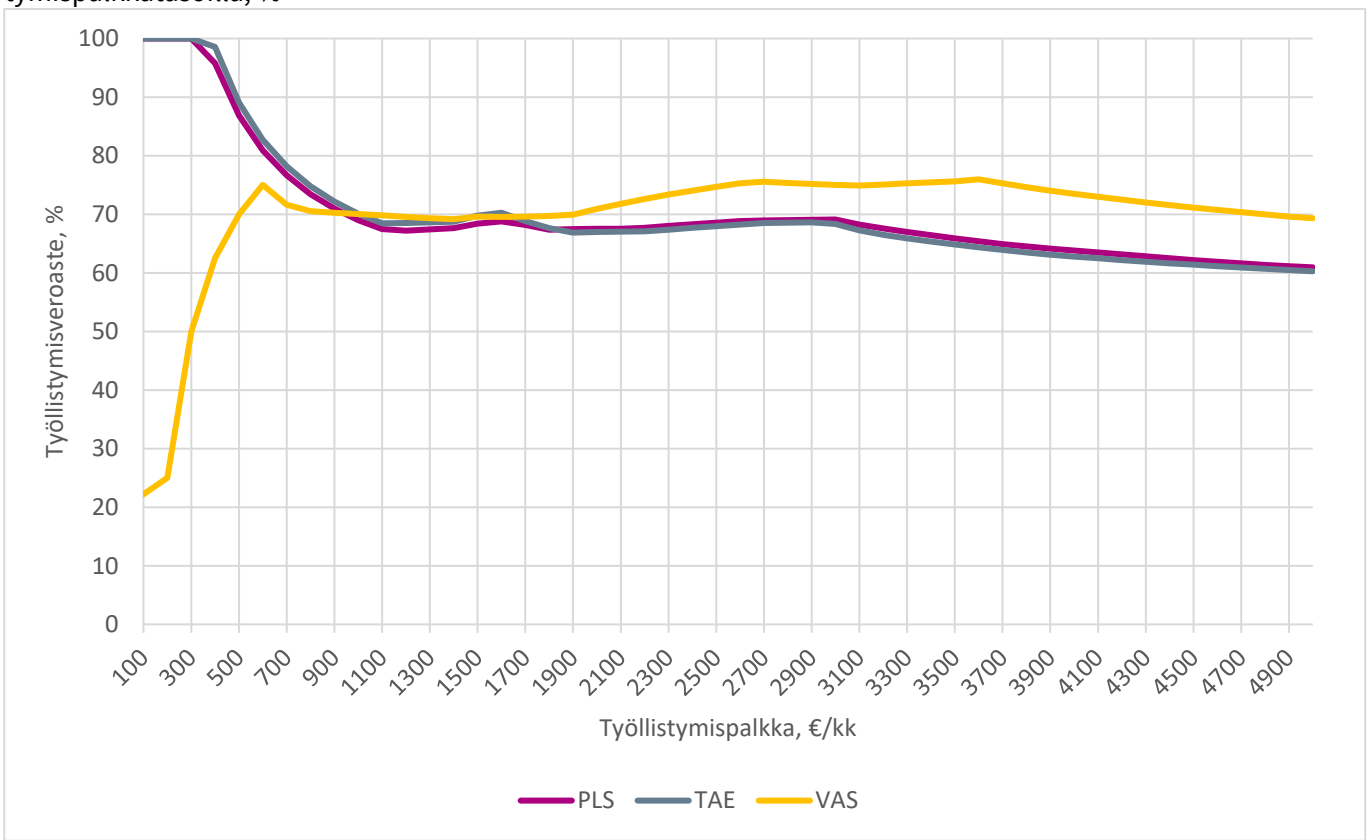

6. Työllisyysvaikutukset

Tässä luvussa esitetään arvio politiikkamuutosten vaikutuksista työnteon kannustimiin ja työllisyyteen ja edelleen sitä kautta tuloeroihin. Laskelma ei huomioi kuitenkaan pidemmälle kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Välillisten verojen osalta mitään dynaamisia vaikutuksia ei ole huomioitu.

Muistion luvuissa 2–5 sosiaaliturvaan ja henkilöverotukseen kohdistuvien muutosten vaikutuksia on arvioitu staattisella mikrosimulointimallilla. Staattinen laskentakehikko soveltuu kohtuullisen hyvin pienten politiikkamuutosten välittömien vaikutusten arviointiin, koska lyhyellä aikavälillä pienten muutosten vaikutus käyttäytymiseen voidaan usein olettaa melko vähäiseksi. Sen sijaan on todennäköistä, että se ei ole riittävä analyysiväline arvioitaessa laajojen, nimenomaan käyttäytymisvaikutuksiin pyrkivien reformien vaikutuksia. On oletettavaa, että tällaisissa tapauksissa staattinen laskelma ali- tai yliarvioi vaikutuksia esimerkiksi tulonjakoon ja kustannuksiin. Taloustieteellinen kirjallisuus ei kuitenkaan anna yksiselitteistä vastausta näiden käyttäytymisvaikutusten mittaluokasta varsinkaan, jos reformikokonaisuuteen sisältyy paljon erilaisia muutoksia ja ne kohdistuvat eri tavoin eri väestöryhmiin.

Työnteon taloudellisten kannustimien muutosten arvioinnissa käytetään lähtökohtaisesti vastaavaa mikrosimulointiin pohjautuvaa menetelmää kuin viime aikoina on käytetty useissa suomalaisissa tutkimuksissa ja vaikutusarvioissa (ks. esim. Kotamäki 2016, VM 2017a, Mattila ym. 2017, Kärkkäinen & Tervola 2018, VM 2023a)[8].

Menetelmässä keskitytään kokoaikaisten työllisten määrän muutokseen eli ns. ekstensiiviseen marginaaliin eikä ns. intensiiviseen marginaaliin, jolla tarkoitetaan työnteon määrään liittyvää päätöstä töissä ollessa (työtunnit)[9]. Laskelmassa arvioidaan ensin SISU-mikrosimulointimallilla politiikkamuutosten vaikutus työn vastaanottamisen kannustimiin väestötasolla. Työllistymisveroasteiden laskemiseksi työllistymispalkka estimoidaan regressiomallilla. Tämän jälkeen työllistymisveroasteiden kautta lasketun keskimääräisen työllistymisestä saatavan taloudellisen hyödyn suhteellista muutosta kerrotaan työn tarjonnan joustolla ja työllisten lukumäärällä:

Työllisyyden muutos = työllistymisen kannustimien suhteellisten muutosten keskiarvo * *jousto* * *työllisten lukumäärä*

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa estimoidut työn tarjonnan joustot vaihtelevat paljon (ks. esim. Chetty 2012) eikä suomalaisia tutkimuksia kannustimien vaikutuksesta työllistymistodennäköisyyteen ole tehty kovin paljon (ks. esim. Kyyrä ym. 2017 ja Jäntti ym. 2015). Oletuksena kuitenkin pidetään jouston arvoa 0,17 pohjautuen Jäntin ym. (2015) julkaisuun, jota myös valtiovarainministeriö on käyttänyt tämän tyyppisissä laskelmissa viime aikoina (ks. VM 2023a).

On huomioitava, että käytettävä keskimääräinen joustoluku voi kuitenkin edustaa huonosti tässä arviossa huomioituja politiikkatoimia ja niiden kohteena olevia väestöryhmiä. Koska kyseessä on kokopäivätyöhön työllistymisen laskennallisia kannustimia hyödyntävä menetelmä, ei laskelma ota myöskään huomioon esimerkiksi osa-aikatyön vastaanottamisen kannustimien muutoksia tai siirtymiä osa-aikatyön ja kokopäivätyön välillä.

---

[8] Menetelmän tarkempi kuvaus ja mm. siihen liittyviä rajoitteita on esitetty Kärkkäisen ja Tervolan (2018) tutkimuksessa. Tässä laskelmassa käytetty menetelmä poikkeaa edellä mainitusta tutkimuksesta mm. siten, että työllistymisveroasteiden laskennassa ei huomioida soviteltua työttömyyspäivärahaa. Kyseisestä tutkimuksesta poiketen työllisyyden muutosta ei myöskään lasketa mikrotasolta, vaan käyttämällä Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen tietoa työllisten lukumäärästä (vrt. VM 2017a).

[9] Ekstensiivisen marginaalin työn tarjonnan jousto kuvaa työllistymisen kannustinten ja työn tarjonnan välistä suhdetta. Jouston arvo kuvaa siis sitä, kuinka herkästi ihmiset reagoivat kannustimien muutoksiin ekstensiivisellä marginaalilla (työllistymispäätös). Esimerkiksi työn tarjonnan jouston arvolla 0,17 työn vastaanottamisen kannustimien (1-työllistymisveroaste) parantuminen 1 prosentilla lisää työllisyyttä 0,17 prosenttia.

Työtuntien lisäksi menetelmä ei ota myöskään huomioon mahdollisia vaikutuksia esimerkiksi työnteon tehokkuuteen, johon voivat vaikuttaa esimerkiksi osaamisen kehittäminen tai vaativampiin työtehtäviin hakeutuminen. Nämä kaikki voivat vaikuttaa verotettaviin tuloihin vaikuttamatta samassa suhteessa työllisten määrään. Esimerkiksi hallituksen esityksessä HE 98/2025 ylimpien marginaaliverojen alentamisen itserahoitusaste arvioitiin merkittäväksi, etenkin pitkällä aikavälillä, perustuen arvioihin verotettavan tulon joustoista. Verotettavan tulon jouston on arvioitu aiemmassa tutkimuksessa olevan lyhyellä aikavälillä 0,16-0,2 (esim. Jäntti ym. 2015, Miao ym. 2025), mutta ylimpien tuloluokkien pitkän aikavälin joustoksi on arvioitu tuoreessa tutkimuksessa 0,5 (Kleven ym. 2025). Tämä korkea pitkän aikavälin jousto selittyy muilla tekijöillä kuin työllisten määrän muutoksella. Muistioon sisältyvillä reformeilla voi siis joissain tapauksissa olla julkisen talouden kannalta merkittäviä dynaamisia vaikutuksia, joita kokoaikaisten työllisten määrän muutosten arviointi ei tavoita.

Edellä kuvatulla mikrosimulointimenetelmällä on lähtökohtaisesti arvioitu ansiotuloverotukseen kohdistuvat muutokset (pl. kotitalousvähennys) ja sosiaaliturvan muutokset pois lukien kuitenkin työttömyysturvaan kohdistuvat muutokset (indeksitarkistuksia lukuun ottamatta), yleisen asumistuen suojaosan palauttaminen sekä kotihoidontuen ja toimeentulotuen muutokset. Näiden reformien työllisyysvaikutusten arvioinnissa on käytetty taulukossa 6.1 mainittuja lähteitä (luvut sisältyvät myös taulukkoon 6.2, jos määrällinen arvio on esitetty). Työllisyysvaikutusarvioissa ei ole huomioitu muutoksia opintoetuuksiin, eläkkeisiin ja eläkkeensaajan asumistukeen, lapsilisän etuoikeuttamista toimeentulotuessa, sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan alaikärajan nostamista, osinkojen verotusta eikä välillisiä veroja.

Taulukko 6.1: Työllisyysvaikutusten arvioinnissa käytetyt ulkoiset lähteet (vaikutuksen suunta VAS-TAE)

Reformi	**Työllisten määrän muutos**	**Lähde**	**Huomioita**
Perutaan työttömyysturvan korotusosista ja korotetuista ansio-osista luopuminen	~ 0	HE 135/2024	Arvioitu hallituksen esityksessä vähäiseksi.
Perutaan työttömyysturvan (vaihtoehdossa myös korotus 500 euroon) ja yleisen asumistuen suojaosien poistuminen	Kokonaisuudessaan todennäköisesti positiivinen vaikutus tehtyihin työtunteihin (ei määrällistä arviota)	Kalin ym. (2026), Alasalmi ym. (2020)	Kalinin ym. (2026) tutkimuksen perusteella työttömyyden aikainen satunnainen tai osa-aikainen työnteko lisääntyi merkittävästi yleistä asumistukea ja työttömyystukea samanaikaisesti saaneilla. Tutkimuksessa ei havaittu kokoaikaista työllistymistä vähentävää lukkiutumisvaikutusta, vaan pieni positiivinen vaikutus myös kokoaikaiseen työllistymiseen. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa havaitut vaikutukset ovat olleet ristiriitaisia, ja myös ns. lukkiutumisvaikutuksia on havaittu (ks. esim. Alasalmi ym. 2020 s. 61-62).
Perutaan osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärän pienentäminen 35 prosenttiin	~0	-	Työllisyysvaikutusta ei ole arvioitu hallituksen esityksessä (HE 135/2024). Oletettu vähäiseksi (nolla).
Perutaan työttömyysturvan tason porrastaminen keston mukaan	-12 800	HE 13/2024	

Reformi	Työllisten määrän muutos	Lähde	Huomioita
Perutaan työttömyysturvan lapsikorotusten poistaminen	-10 000	VM (2023b)	Arviot vaihtelevat menetelmästä ja oletuksista riippuen n. 9 000–23 000 välillä.
Perutaan lomakorvausten jaksotus	-2 200	HE 73/2023	
Perutaan omavastuupäivien poistuminen	-100	HE 73/2023	
Perutaan työttömyysturvan työssäoloehdon pidentäminen	-5 700	HE 73/2023	
Perutaan tuloperusteinen työssäoloehto	-1 500	HE 73/2023	
Perutaan sairauspäivärahan laskukaavan muutokset	-5 000	VM (2024)	
Perutaan yleistuki	-175	HE 112/2025	
Perutaan toimeentulotuen perusosien alentaminen (parametrimuutokset)	-400		Kokonaisuutena HE:ssa ehdotettujen muutosten arvioidaan vahvistavan työllisyyttä keskipitkällä aikavälillä noin 1 200 työllisellä
Perutaan toimeentulotuen ansiotulovähennyksen poistaminen	~0	HE 116/2025	
Perutaan kotihoidon tuen asumisaikavaatimus	˜0	VM (2026a)	Eri tavoin tuotetut arviot viittaavat siihen, että muutoksella on sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä korkeintaan vähäinen vaikutus työllisyyteen.
Omaishoidon palkkioiden korottaminen	~0	HE 110/2025	
Eläkkeensaajan asumistuen 300 euron ansiotulovähennys	~		Työllisyysvaikutusta ei arvioitu
Perutaan kotitalousvähennyksen määräaikainen korottaminen	˜0	Harju ym. (2021), HE 113/2026	Muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä pysyviä työllisyysvaikutuksia.

Välillisten verojen muutosten työllisyysvaikutuksia ei ole arvioitu muistiossa.

Työllisyyden muutoksen vaikutusta tulonjakoon arvioidaan karkeasti Kärkkäisen ja Tervolan (2018) estimoimalla marginaalivaikutuksella, jonka mukaan työllisyyden paraneminen 10 000 henkilötyövuodella laskee Gini-kerrointa 0,04 %-yksikköä. Tulonjakotarkastelu rajoittuu tässä laskelmassa vain kyseiseen indikaattoriin.

Taulukko 6.2: Politiikkamuutosten arvioitu vaikutus työllisyyteen ja Gini-kertoimeen

	Työllisten määrän muutos	**Gini-kertoimen muutos, %-yksikköä**
1. Tuloverotus ja sosiaaliturva		
1.1 Staattinen laskelma		
TAE-PLS	0	+0,1
VAS-PLS	0	-2,0
Erotus (VAS-TAE)	0	-2,0
1.2 Työllisyysvaikutus huomioiden		
TAE-PLS	+12 400	+0,0
VAS-PLS	-58 600	-1,7
Erotus (VAS-TAE)	-71 000	-1,8
2. Välilliset verot (staattinen)*		
TAE-PLS	-	+0,0
VAS-PLS	-	+0,0
Erotus (VAS-TAE)	-	+0,0

* ml. välillisten verojen indeksivaikutukset

Työllisyysvaikutukset eivät kuvaa koko talousarvioesityksen tai eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin vaikutuksia. Työllisyysvaikutukset on huomioitu muistiossa, jotta saman laskentakehikon sisällä pystyttäisiin edes karkeasti arvioimaan tulonsiirtojärjestelmään tehtävien muutosten aiheuttamien kustannusvaikutusten, tulonjakovaikutusten ja työllisyysvaikutusten suhdetta toisiinsa.

Lähteet

- Alasalmi, J., Busk, H., Kauhanen, A., Leinonen, T., Solovieva, S., Valkonen, T., & Viikari-Juntura, E. (2020). Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:33.

- Chetty, R. (2012) Bounds on Elasticities with Optimization Frisctions: A Synthesis of Micro and Macro evidence on Labor Supply, Econometrica, Vol. 80, No. 3, 969-1018.

- Harju, J., Jysmä, S., Koivisto, A. & Kosonen, T. (2021): Does Household Tax Credit Increase Demand and Employment in the Service Sector? Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:1.

- Immervoll, H., Lindström, K., Mustonen, E., Riihelä, M. & Viitamäki, H. (2005): Static Data ageing techniques: accounting for population changes in tax benefit microsimulation models. EUROMOD Working paper No. EM7/05.

- Jäntti, M., Pirttilä, J., & Selin, H. (2015). Estimating labour supply elasticities based on cross-country micro data: A bridge between micro and macro estimates? Journal of Public Economics, 127, 8799.

- Kalin, S., Kyyrä, T., & Matikka, T. (2026). Combining part-time work and social benefits: Empirical evidence from Finland. Journal of Public Economics, 260, 105685.

- Kleven, H., Kreiner, C. T., Larsen, K. & Søgaard, J. E. (2025). Micro vs macro labor supply elasticities: The role of dynamic returns to effort. NBER Working Paper No. 31549. National Bureau of Economic Research.

- Koivisto, A. (2023). Tax planning and investment responses to dividend taxation. VATT Working Paper 154.

- Kotamäki, M. (2016). Participation Tax Rates in Finland, Earned-income Tax Credit Investigated. Aboa Centre for Economics Discussion Paper No. 107.

- Kyyrä, T., Pesola, H., & Rissanen, A. (2017). Unemployment Insurance in Finland: A Review of Recent Changes and Empirical Evidence on Behavioral Responses. VATT Research Reports 184.

- Kärkkäinen, O. & Tervola, J. (2018). Talouspolitiikan vaikutukset työllisyyteen ja tuloeroihin 2015–2018. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 59/2018.

- Mattila, J., Kotamäki, M. & Tervola, J. (2017). Turning static pessimism to dynamic optimism - An ex-ante evaluation of unemployment insurance reform in Finland. KELA Working papers 124.

- Miao, D., Selin, H. & Söderström, M. (2025). Earnings responses to even higher taxes. The Economic Journal Vol. 135, Issue 667, 838-860.

- Riihelä, M. (2010). Arvonlisäveroreformien tulonjakovaikutukset. Muistio valtiovarainministeriön verotyöryhmälle 1.2.2010.

- Tervola, J. & Ollonqvist, J. (2025). Muuttuuko arvio sosiaaliturvaleikkausten vaikutuksista, kun toimeentulotuen simulointia tarkennetaan? INVEST Working Papers 127/2025.

- Valtiovarainministeriö (2017a). Kannustinloukut ja alueellinen liikkuminen – työryhmän selvityksiä. Kannustinloukkutyöryhmän selvitys, valtiovarainministeriö 3.3.2017.

- Valtiovarainministeriö (2017b). Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 12:2017.

- Valtiovarainministeriö (2023a). Työllistymisen kannusteet vuoden 2024 aikana voimaan astuvissa muutoksissa. Rakenneyksikön muistio, valtiovarainministeriö 8.12.2023.

- Valtiovarainministeriö (2023b). Lapsikorotusten vaikutus työttömyysturvassa. Rakenneyksikön muistio, valtiovarainministeriö 6.10.2023.

- Valtiovarainministeriö (2026a). Kotihoidontuen rajaaminen asumisajan perusteella. Rakenneyksikön muistio, valtiovarainministeriö 22.4.2026.

- Valtiovarainministeriö (2026b). Verokartoitus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:48.

- Vartia, Y. & Vartia, P. (1979). Liikevaihtoveron korottaminen ja tulojen ostovoima. ETLA keskusteluaiheita no. 33.

Liite 1: Laskentamenetelmät ja oletukset

Laskelmassa tarkastellaan edellä mainittujen Vasemmiston vaihtoehtobudjettiin sisältyvien reformien vaikutusta verrattuna sekä ns. pysyvän lainsäädännön (PLS) että vuoden 2027 talousarvioesityksen (TAE) mukaiseen tilanteeseen. Lisäksi muistiossa on raportoitu vertailtavuuden vuoksi myös vuoden 2027 talousarvioesityksen sisältämien reformien vaikutus suhteessa pysyvän lainsäädännön mukaiseen tilanteeseen. Tarkastelu rajoittuu vain mikrosimulointimalleilla arvioitavissa oleviin politiikkamuutoksiin (tuloverotus, sosiaaliturva, varhaiskasvatusmaksut sekä arvonlisäverot ja tietyt valmisteverot). Tarkastelun kohteena ovat mikrosimulointimenetelmillä arvioitavissa olevat vaikutukset käytettävissä oleviin tuloihin ja julkiseen talouteen (kustannukset), työllisyyteen, tulonjakoon, eri väestöryhmiin ja esimerkkiperheiden taloudelliseen asemaan. Muistiossa ei oteta kantaa reformeihin mahdollisesti liittyviin juridisiin rajoitteisiin eikä muihin kuin taloudellisiin vaikutuksiin.

Pysyvä lainsäädäntö

Pysyvän lainsäädännön mukainen tilanne kuvaa lainsäädännön osalta muuttumatonta tilannetta. Toisin sanoen pysyvän lainsäädännön mukaisessa tilanteessa ei toteutettaisi 1. luvussa mainittuja muutoksia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita täysin muuttumatonta tilannetta vero- ja etuusperusteissa suhteessa kuluvaan vuoteen. Pysyvän lainsäädännön mukaisessa tilanteessa esimerkiksi lain mukaisesti indeksisidonnaiset etuudet muuttuvat indeksin kehitystä vastaavasti. Lisäksi mahdolliset määräaikaisesti voimassa olevat lakimuutokset poistuvat automaattisesti, ellei päätösperäisesti toisin säädetä. Toisaalta esimerkiksi tuloverotuksen indeksitarkastukset eivät ole pysyvän lainsäädännön mukaisia vaan päätösperäisiä lainsäädäntömuutoksia. Sosiaalivakuutusmaksujen muutoksia ei ole miltään osin otettu huomioon päätösperäisinä muutoksina.

Talousarvioesityksen mukaisessa tilanteessa suhteessa pysyvään lainsäädäntöön huomioidaan muutokset, jotka tulevat voimaan ja joita sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2027, ja jos muutosta ei ole huomioitu aiempina vuosina vaihtoehtobudjettilaskelmissa. Lähtökohtaisesti muutos otetaan huomioon vain, jos siitä on annettu hallituksen esitys eduskunnalle ennen laskelmien tekemistä. Tässä muistiossa kuvattu talousarvioesitys suhteessa pysyvään lainsäädäntöön ei siten välttämättä täysin vastaa talousarvion ”budjetista budjettiin” logiikkaa.

Kaikki laskelmat kuvaavat vuositason vaikutuksia eli jokainen (ei-määräaikainen) muutos on voimassa koko kalenterivuoden 2027, vaikka todellisuudessa lakimuutos tulisi voimaan kesken vuotta. Määräaikaiset osan vuodesta voimassa olevat muutokset huomioidaan voimassaolokuukausien suhteellisen osuuden mukaisesti (voimassaolokuukaudet/12).

Tulokäsitteet ja -fraktiilit

Käytettävissä olevien tulojen tulokäsitteenä käytetään SISU-mikrosimulointimallin mukaista käytettävissä olevien rahatulojen käsitettä, joka huomioi mm. kirkollisverot ja myyntivoitot, mutta ei opintolainoja eikä laskennallista asuntotuloa. Tämän lisäksi kotitalouden varhaiskasvatusmaksut vähennetään aina edellä mainituista rahatuloista. Välillisiin veroihin kohdistuvien päätösperäisten muutosten osalta kotitalouden käytettävissä olevista tuloista vähennetään välillisten verojen muutos suhteessa verrattavaan tilaan. Tulofraktiileja muodostettaessa käytetään kuitenkin aina ensin mainittua tulokäsitettä ilman varhaiskasvatusmaksujen ja välillisten verojen huomioimista. Kulutustutkimuksen (välillinen verotus) osalta tulofraktiilien muodostamisessa käytetty käytettävissä olevien rahatulojen määritelmä poikkeaa SISU-mallista hieman, jolla ei kuitenkaan ole merkittävää vaikutusta tuloksiin.

Tulofraktiilit on kiinnitetty kuvioissa ja taulukoissa aina pysyvän lainsäädännön mukaiseen tilanteeseen. Fraktiilit on laskettu kotitalouden ekvivalenttien käytettävissä olevien mukaan siten, että jokaisessa tuloviidenneksessä tai -kymmenyksessä on yhtä monta henkilöä (ns. henkilöpainotus). Ekvivalenttien tulojen muodostamisessa on käytetty ns. OECD:n modifioitua ekvivalenssiskaalaa[10].

Skaalattua tulokäsitettä käytetään myös pienituloisuusasteita ja Gini-kerrointa laskettaessa. Muilta osin taulukoissa ja kuvioissa esitetyt tiedot on laskettu todellisista (skaalaamattomista) tuloista. Ekvivalenssiskaalausta ei ole näiltä osin tehty tulosten helpomman tulkittavuuden vuoksi, mutta toisaalta tämä heikentää jossain määrin eri väestöryhmien vertailtavuutta. Väestöryhmittäisissä tuloksissa suhteellinen muutos (%) tarkoittaa ryhmäkeskiarvon suhteellista muutosta (sama kuin ryhmän tulosumman suhteellinen muutos) ja keskimääräinen euromääräinen muutos (€/henkilö tai kotitalous) ryhmäkeskiarvon absoluuttista muutosta (sama kuin tulojen absoluuttisten erotusten keskiarvo).

Muita huomioita

Henkilötason laskelmissa (sukupuolivaikutukset) kotitalouskohtaiset erät (toimeentulotuki, lapsilisät, yleinen asumistuki ja varhaiskasvatusmaksut) on jaettu henkilötasolle tasan kotitalouden täysi-ikäisten jäsenten kesken.

Huomionarvoista on, että välillistä verotusta koskevat muutokset lasketaan eri otospopulaatiolle kuin SISU-mikrosimulointimallilla laskettavat tulonsiirtojärjestelmään ja varhaiskasvatusmaksuihin tehtävät muutokset[11]. Näin ollen kaikkia lainsäädäntömuutosten takia tapahtuvia tulojen muutoksia ei havaita samoille henkilöille/kotitalouksille, joka aiheuttaa osaltaan epävarmuutta tulojakoa ja eri väestöryhmien tulojen muutosta kuvaaviin laskelmiin. Erityisesti välillistä verotusta koskeviin tuloksiin onkin suhtauduttava vain suuntaa antavina. Aineistojen rajoitusten takia välillistä verotusta ei huomioida voittajien ja häviäjien lukumääriä kuvaavissa laskelmissa, maakunnittaisessa tarkastelussa eikä pienituloisuusindikaattoreissa. Välillistä verotusta ei huomioida myöskään sukupuolivaikutuksissa[12].

Eri aineistoissa myös luokitusten määritelmät eroavat toisistaan. Tämä koskee pienemmässä määrin kotitalouden elinvaihetta, mutta suurempia eroja on sosioekonomista asemaa kuvaavissa luokituksissa. SISU-mikrosimulointimallilla tehtävien tuloverotusta, sosiaaliturvaa ja varhaiskasvatusmaksuja koskevissa laskelmissa käytetään väestötilastojen mukaista rekisteripohjaista luokitusta. Sen sijaan Kulutustutkimuksen (välilliset verot) sosioekonominen asema perustuu pääosin haastattelutietoihin. Tämän vuoksi erityisesti sosioekonomisen aseman mukaan luokiteltuihin tuloksiin tulee suhtautua vain karkeina arvioina silloin, jos reformeja on laskettu useampaa eri aineistoa hyödyntäen (reformit sisältävät yhdistelmiä tulonsiirroista ja välillistä veroista). Tällöin myös sosioekonomisen aseman luokitus esitetään vain pääluokkatasolla.

Kotitalouden sosioekonomisen aseman mukaiseen tarkasteluun liittyy myös muita ominaisuuksia, jotka on otettava huomioon tuloksia tulkittaessa. Luokitus on kotitaloustasoinen ja muodostettu väestötilastoissa kotitalouden viitehenkilön pääasiallisen toiminnan mukaan. Luokkia ei pidä siten tulkita esimerkiksi etuudensaajaryhmiksi. Kotitaloustason tarkastelussa tulot voivat koostua paitsi viitehenkilön pääasiallisesta tulonlähteestä, myös muiden henkilöiden tuloista. Ryhmän sisällä voi olla myös suuria vaihteluita keskimääräiseen muutokseen verrattuna perhekoosta ja -rakenteesta sekä esimerkiksi viitehenkilön työttömyys- ja opiskelukuukausien

[10] Ks. ekvivalenttien tulojen muodostamisesta ja ekvivalenssiskaalasta liite 1.4.

[11] Mikrosimuloinnin rekisteriaineisto ei sisällä tietoa kotitalouksien kulutuksesta välillisten verojen laskemiseksi.

[12] Välilliset verot lasketaan Tilastokeskuksen Kulutustutkimuksen avulla, joka on kotitaloustasoinen aineisto eikä sisällä suoraan tietoa kulutuksen jakautumisesta kotitalouden sisällä. Lisäksi suuri osa kotitalouksien kulutusmenoista on perheenjäsenten yhteistä kulutusta. Sukupuolivaikutusten arviointi olisikin välillisten verojen osalta mahdollista luotettavasti vain yhden hengen kotitalouksille.

lukumäärästä ja vuosituloihin pohjaavasta tarkastelusta johtuen. Tyypillisesti sosioekonominen asema havainnollistaa kuitenkin eri väestöryhmien välisten erojen mittaluokkaa oikein.

Muistiossa käytetään selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi *kotitalous*-termiä myös SISU-mikrosimulointimallilla laskettujen vaikutusten osalta, vaikka tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan tarkasti ottaen rekisteripohjaisesti muodostettua *asuntokuntaa*[13].

[13] Ks. käsitteistä tarkemmin: http://www.stat.fi/meta/kas/kotitalous.html

L1.1 Tuloverotus ja sosiaaliturva

Muistion luvuissa 2–5 sosiaaliturvaan ja henkilöverotukseen kohdistuvien muutosten vaikutukset on arvioitu staattisella mikrosimulointimallilla[14]. Staattisessa mallissa ei oteta huomioon käyttäytymisvaikutuksia tai aikaulottuvuutta. Menetelmä huomioi siten vain reformien välittömät vaikutukset eikä esimerkiksi tulonsiirtojärjestelmään tehtävien muutosten vaikutusta työllisyyteen, palkkoihin ja talouskasvuun. Poikkileikkausaineistoon perustuva analyysi ei myöskään huomioi elinkaaren aikana tapahtuvia muutoksia tuloissa. Muistion luvussa 5.3 on kuvattu esimerkkitapausten avulla tulonsiirtoreformien vaikutuksia työnteon kannustimiin. Lisäksi luvussa 6 esitetään myös arvio sosiaaliturvaan ja henkilöverotukseen kohdistuvien muutosten vaikutuksesta työllisyyteen ja edelleen tämän vaikutuksesta tuloeroihin. Mikrotason arvio ei kuitenkaan huomioi edellä mainittuja muita dynaamisia vaikutuksia.

Käytettävä malli:	SISU-mikrosimulointimalli (malliversio 26.40)
Käytettävä aineisto:	>800 000 henkilön rekisteriaineisto
Aineistovuosi:	2027 (versio 2024.20, ajantasaistettu[15] VM:n syksyn ennusteella v. 2027 tasoon)
Lainsäädäntövuosi:	2027

Alla on lueteltu tärkeimpiä sosiaaliturvan ja tuloverotuksen aineistopohjaiseen mallintamiseen liittyviä erityispiirteitä.

Ennusteet

Laskennassa käytettyjen ennusteiden (mm. indeksipisteluvut) lähteenä on käytetty valtiovarainministeriön syksyn ennustetta.

Sosiaalivakuutusmaksut

Sosiaalivakuutusmaksujen muutokset vuodelle 2027 voivat osittain olla seurausta hallituksen päätöksistä. Näitä muutoksia ei ole kuitenkaan miltään osin otettu huomioon päätösperäisinä muutoksina tässä muistiossa. Sosiaalivakuutusmaksut vuodelle 2027 ovat kaikissa vaihtoehdoissa talousarvioesityksen mukaiset.

Maksumuutokset

Reformissa siirretään työttömyysvakuutusmaksuja 0,31 prosenttiyksikköä työntekijöiltä työnantajille, jolloin maksuosuudet vastaavat kilpailukykysopimusta edeltävää aikaa. Työeläkemaksujen osalta siirretään 1,2 prosenttiyksikköä työntekijöiltä työnantajille.

Reformin vaikutusta työntekijän maksuihin on arvioitu SISU-mallin avulla. Käytettävissä olevat tulot nousevat reformin vaikutuksesta noin 1 001 miljoonaa euroa.

---

[14] Ks. mallin tarkempi kuvaus Tilastokeskuksen sivuilta: SISU-mikrosimulointimalli | Tilastokeskus. Kustannuslaskelmissa (muistion luku 2) ja työllisyysvaikutuksia (luku 6) arvioitaessa on hyödynnetty myös hallituksen esityksiä ja muita ulkoisia lähteitä.

[15] Ajantasaistaminen on menetelmä, jolla nykyhetkeä vanhempaa aineistoa päivitetään vastaamaan paremmin nykyhetkeä tai ennustetaan tietoja tuleville vuosille. Ajantasaistusmenetelmässä pyritään huomioimaan muutokset mm. tulokehityksessä, lainsäädännössä ja väestörakenteessa (ks. esim. Immervoll, Lindström, Mustonen, Riihelä & Viitamäki (2005). SISU-mallin ajantasaistusprosessi on kuvattu tarkemmin mallin käyttäjän oppaassa ja sen liitteissä: SISU-mallin käyttäjän opas | Tilastokeskus

Työnantajan maksujen vaikutusta on arvoitu kansantalouden tilinpidon sektorikohtaisen palkkasumman avulla. Vuoden 2025 palkkasummat on korotettu vastaamaan SISU-mallia vuoden 2027 tasossa. Työnantajien maksut (pl. julkinen sektori) nousevat noin 1 214 ja verotulojen oletetaan alenevan tästä 20 prosentilla. Näin ollen työnantajien kustannukset nousevat 972 miljoonaa euroa, jolloin kokonaisvaikutus julkiseen talouteen on noin -30 miljoonaa euroa.

	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
Vakuutusmaksutulo	+1 710	-1 710	0
Vakuutusmaksutulo (pl. julk. sekt. sis. siirrot)	+1 214	-1 710	-496
Verotulot*	-243	+709	+466
Julkisen talouden rahoitusasema	+972	-1 001	-30

* Sisältää oletuksen työnantajan vakuutusmaksujen vaikutuksesta yhteisöveron tuottoon.

Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut

Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksuja ei ole aineistossa eroteltu työttömyyskassojen jäsenmaksuista, joten arvio on toteutettu poistamalla kultakin henkilöltä vähennyksestä vuoden 2023 keskimääräisen kassamaksun (84,70 euroa) mahdollisesti ylittävä osa.

Vasemmiston vaihtoehdossa työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut palautetaan vähennyskelpoiseksi kaksinkertaisina. Kassan jäsenmaksun vähennyskelpoisuus säilyy ennallaan.

Työsuhdeoptioiden verotuksen muuttaminen

Työsuhdeoptioiden verotuksen ajankohdan muuttaminen on mallinnettu kaavamaisesti vähentämällä työsuhdeoptioista suhteellisesti saman verran kaikilta, kunnes verotettava tulo pienenee hallituksen esityksen vaikutusarviointia vastaavasti (lykkäyksen piirissä olevan ansiotulon määräksi arvioitiin hallituksen esityksessä noin 220 miljoonaa euroa vuonna 2027).

Osinkoverotuksen muuttaminen

Esitetyt laskelmat ovat osinkojen osalta kaikilta osin staattisia eivätkä ne ota huomioon mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia. Käytettävissä oleva aineisto sekä laskentamalli eivät mahdollista näiden huomioimista. Yrittäjät todennäköisesti reagoisivat muutokseen maksamalla vähemmän osinkoa yhden vuoden tasolla, mikä johtaa siihen, että staattinen arvio verotulojen muutoksesta tulee arvioitua liian suureksi.

Aihetta on käsitelty laajasti mm. Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportissa (VM 2017b). Tutkimuksissa on havaittu, että valtaosa yrittäjistä pyrkii välttämään korkeammin verotettua ansiotulo-osinkoa ja tästä syystä jakaa osinkoa juuri nettovarallisuusrajaan asti. Koiviston (2023) tutkimus arvioi osinkoverotuksen muutoksia hieman syvällisemmin. Tutkimuksen mukaan muutokset johtavat pääosin tulonmuuntoon sekä yksittäisen vuoden sisällä (osinko vs. palkka), että vuosien välillä (osingonmaksun lykkääminen). Tutkimuksessa havaitaan mm., että vuonna 2014 tapahtunut korkean nettovarallisuuden yritysten osinkojen verotuksen keveneminen johti siihen, että yritykset maksoivat keskimärin 8 prosenttia enemmän samalla kun yrittäjille maksettu palkka pieneni 8 prosenttia. Samalla havaittiin, että ne yritykset, jotka jakoivat osinkoa juuri vanhan nettovarallisuusrajan eli 9 prosenttia nettovarallisuudesta, alensivat osinkojaan vastaamaan uutta 8 prosentin nettovarallisuusrajaa. Yrittäjät reagoivat voimakkaasti kannustimiin lähinnä tulonmuuntoa harjoittamalla. Osinkoverotuksen muutoksella ei kuitenkaan havaita olevan vaikutusta yrityksen investointeihin tai liikevaihtoon.

Työttömyysturva

Simulaatioissa on käytetty työttömyysturvan kuukausimallia, eli työttömyysturva on simuloitu henkilöille kuukauden jaksoissa aiemman vuositason tarkastelun sijaan, mikä parantaa mallin laskentatarkkuutta.

Työttömyysturvan kuukausiaineistoon on imputoitu lasten lukumäärä lapsikorotusten simuloimista varten, koska lapsikorotukset poistuivat lainsäädännöstä kesken aineistovuotta. Imputointi on tehty hyödyntämällä kuukausiaineiston tammikuun tietoja ja kokonaan puuttuville havainnoille henkilöverotietojen muuttujaa huollettavien lasten lukumäärästä.

Lomakorvausten jaksotus työttömyysturvassa on viety malliin arpomalla lomakorvausten jaksotuksia yhtä suurelle osuudelle saajista kuin lomakorvauksia oli jaksotettu työttömyysturvan saajilla ennen jaksotuksen poistoa vuonna 2013. Menetelmä on sama, jota on käytetty hallituksen esitysten arvioissa.

Mallin perusoletuksesta poiketen sovitellun päivärahan perusteena olevana palkkana on käytetty maksurekisterien mukaista muuttujaa tulorekisterin tietojen sijaan. Muutos parantaa erityisesti työttömyysturvan suojaosan palauttamisen laskentatarkkuutta, mutta ei kuitenkaan poista kaikkia ongelmia. Suojaosan palauttaminen tulee aliarvioiduksi laskelmissa, koska suojaosan alittavat palkat puuttuvat maksurekistereistä ennen suojaosan poistamista. Lisäksi suojaosan palauttamisesta seuraavat uudet etuudensaajat eivät tule huomioiduksi, koska he eivät ole enää suojaosan poiston jälkeen saaneet työttömyysetuutta.

Työttömyysturvan keston mallintamiseen liittyvien ongelmien takia (mm. etuuden perusteena olevien palkkojen puuttuminen perusturvan saajilta) kaikkia reformeja ei voida laskea nykyisellä mallilla. Tämän vuoksi esimerkiksi mahdollista ansiopäivärahan enimmäiskeston porrastusta työhistorian mukaan ei voida huomioida laskelmissa.

Kotihoidon tuen asumisaikavaatimus

Kotihoidon tuen kolmen vuoden asumisaikavaatimusta on arvioitu asettamalla kotihoidon tuki nollaksi henkilöillä, joiden muuttovuosi on ollut aineistossa 2021 tai myöhemmin (aineistovuosi mallissa on 2024). Arvioon liittyy epätarkkuuksia esimerkiksi sen vuoksi, että henkilö voi olla kolmen vuoden säännön puitteissa oikeutettu tukeen osan vuotta, sekä siksi, että muuttujalla ei pystytä tunnistamaan sellaisia EU/ETA-maista muuttaneita henkilöitä, joilla oikeus tukeen säilyisi.

Yleisen asumistuen, eläkkeensaajan asumistuen ja toimeentulotuen varallisuusharkinta

Yleisen asumistuen, eläkkeensaajan asumistuen ja toimeentulotuen simuloinnissa on käytetty malliin sisältyviä varallisuustietoja. Varallisuustiedot eivät ole kattavia, vaan niistä puuttuvat esimerkiksi talletukset. Toimeentulotuelle on asetettu 500 euron varallisuuskatto, eli kotitaloudet, joilla on datassa yli 500 euron varallisuus, eivät saa simuloinneissa toimeentulotukea. Oletus vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen uusimpia laskelmia sosiaaliturvaleikkausten tulonjakovaikutuksista (Tervola & Ollonqvist 2025).

Opiskelijoiden asumislisä

Mikrosimulointimalli ei pysty tunnistamaan täsmällisesti kuukausitasolla, ketkä kaikki siirtyisivät opintotuen asumislisän piiristä takaisin yleisen asumistuen piiriin. Tämän vuoksi opiskelijoiden asumislisää koskevaan arvioon liittyy epävarmuutta. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu muutoksen mahdollisia vaikutuksia opiskelijoiden asumisvalintoihin.

Mallin tuottama toimeentulotuen saannin yliarvio on opiskelijoiden asumislisäsiirron yhteydessä poikkeuksellisen suuri. Tämän vuoksi toimeentulotuen saanti on määritelty nollaksi opintoetuuksia saaneilla opiskelijoilla sekä pysyvän lainsäädännön mukaisessa laskelmassa että reformilaskelmissa. Tämä vääristää toimeentulotuen saantia hieman alaspäin, koska perheettömät opiskelijatkin voivat saada joissain tilanteissa toimeentulotukea. Ratkaisulla estetään kuitenkin suhteettoman suuri vääristymä toimeentulotuen saannissa pysyvän lainsäädännön ja asumislisäreformin välillä.

Toimeentulotukeen ja yleiseen asumistukeen liittyvät epätarkkuudet

Mikrosimulointimalli yliarvioi toimeentulotuen perusosaan kohdistuvien muutosten vaikutuksia ja myös tuen kohdentumisessa on epätarkkuuksia todelliseen tilanteeseen verrattuna mm. tukeen liittyvän alikäytön takia. Vastaavia ongelmia liittyy myös muihin etuuksiin (esim. asumistuet ja takuueläke), jotka simuloidaan mallissa kaikille tukeen laskennallisesti oikeutetuille henkilöille tai kotitalouksille. Yleisen asumistuen osalta malli tyypillisesti yliarvioi ansiotulovähennyksen vaikutusta, koska malli ei sisällä kuukausi- tai etuusjaksotasoisia tulotietoja. Lisäksi asumiskustannukset on aineistossa imputoitu suurelle osalle väestöstä ja niihin liittyy merkittävää epävarmuutta. Tämän vuoksi toimeentulotuen simuloinnissa käytetään perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaisia rajoja (asumisnormit), mutta ei huomioida niihin mahdollisesti kohdistuvia muutoksia.

Epätarkkuudet heijastuvat suoraan toimeentulotukeen ja asumistukiin tehtävissä muutoksissa, mutta myös epäsuorasti muiden etuusmuutosten kautta (esim. työttömyysturvan leikkaus kasvattaa asumistuki- ja toimeentulotukimenoja). Vaikka sekä asumistuki- että toimeentulotukimalli tyypillisesti yliarvioivat vaikutuksia, muodostuu vaikutus kuitenkin nettomääräisesti yleensä lähemmäksi ”todellista” (toimeentulotuki kompensoi asumistuen muutosta).

SISU-mikrosimulointimallia ei tyypillisesti käytetä ainakaan asumistukien ja toimeentulotuen osalta ensisijaisena vaihtoehtona, kun pyritään arvioimaan muutosten vaikutuksia etuusmenoon ja julkiseen talouteen. Näitä vaikutuksia on arvioitu talousarvioesityksen osalta kyseisissä hallituksen esityksissä, joissa muutoksia on arvioitu yksitellen. Näissä sosiaaliturvaa koskevissa kustannusarvioissa on tyypillisesti hyödynnetty suoraan Kelan rekisteritietoja. Näihinkin laskelmiin liittyy epävarmuutta erityisesti silloin, kun etuuden piiriin tulee suoraan tai epäsuorasti reformien seurauksena uusia kotitalouksia. Yksittäisten etuusmuutosten demografisten ja tulonjaollisten vaikutusten sekä sosiaaliturva- ja veromuutosten yhteisvaikutusten arviointi kuitenkin edellyttää SISU-mallin käyttöä ja siihen liittyvät epätarkkuudet on hyväksyttävä tämän tyyppisissä tarkasteluissa.

Mikrosimulointimalli ei sovellu harkinnanvaraisten tuen saantiin liittyvien sääntöjen muutosten arviointiin. Tämän vuoksi esimerkiksi toimeentulotukiuudistuksessa ehdotettuja velvollisuutta hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamisen helpottamista ei voida mallilla arvioida.

SISU-malli yliarvioi moninkertaisesti toimeentulotuen ansiotulovähennyksen vaikutukset tuen saantiin. Tämän vuoksi aineistopohjaisessa simuloinnissa ansiotulovähennys on asetettu nollaksi sekä pysyvässä lainsäädännössä että reformien arvioissa. Muutokset ansiotulovähennykseen huomioidaan kuitenkin esimerkkilaskelmissa. Lapsilisän etuoikeuttamista toimeentulotuessa ei myöskään huomioida kuin esimerkkilaskelmissa.

Opintoetuuksia saaneilla kotitalouksilla toimeentulotuki on määritelty nollaksi, koska malli yliarvioi toimeentulotuen saannin näillä kotitalouksilla moninkertaisesti. Myöskään yrittäjille ei simuloida toimeentulotukea lainkaan. Nämä määrittelyt johtavat siihen, että toimeentulotuen saanti voi tulla aliarvioiduksi opiskelijoilla, yrittäjillä sekä pieniä työtuloja saaneilla. Aliarvio on kuitenkin merkittävästi pienempi kuin näiden rajausten tekemättä jättämisestä seuraava yliarvio olisi.

L1.2 Välilliset verot

Välillisten kulutusverojen osalta kustannuslaskelmat ovat lähtökohtaisesti staattisia tai suoraan hallituksen esityksiin perustuessaan niissä esitettyjen arvioiden ja menetelmien mukaisia. Välillisiä veroja koskevat jakaumalaskelmat ovat myös staattisia, jos toisin ei ole mainittu. Staattisessa laskentakehikossa jakaumavaikutuksia arvioitaessa oletetaan, että välillisten verojen muutokset siirtyvät täysimääräisinä kuluttajahintoihin ja että hintamuutokset eivät vaikuta kotitalouksien kulutuskäyttäytymiseen[16]. Välillisten verojen muutosten vaikutuksia kotitalouksien ostovoimaan arvioidaan vähentämällä kotitalouden käytettävissä olevista tuloista välillisten verojen muutos. Siten veronkorotus heikentää kotitalouden ostovoimaa suhteessa verrattavaan tilaan[17]. Välillisten verojen muutosten vaikutusarviointi keskittyy vain ostovoiman muutokseen eikä esimerkiksi muita hyvinvointiin liittyviä ulottuvuuksia pyritä arvioimaan (esim. terveysvaikutukset).

Kustannuslaskelmat

Vasemmiston kokonaisuuden sisältämien välillisten verojen muutosten kustannusvaikutukset perustuvat lähtökohtaisesti hallituksen esityksissä arvioituihin taloudellisiin vaikutuksiin ja muihin valtiovarainministeriön arvioihin, jos erikseen ei ole toisin mainittu. Välillisten verojen osalta luvut kuvaavat muutosta arvonlisä- ja valmisteverojen tuotossa. Arviot kuvaavat vaikutusta koko verokertymään eivätkä pelkästään kotitalouksien osuutta kulutuksesta.

Jakaumavaikutukset

Välillisten verojen muutosten vaikutuksia eri tulokymmenysten ja väestöryhmien ostovoimaan on arvioitu tuoreimman vuoden 2022 Kulutustutkimuksen avulla. Välillisten verojen väestöryhmittäiset euromääräiset muutokset on skaalattu SISU-mallin rekisteriaineiston tasolle käytettävissä olevien tulojen suhteellisella erolla.

Välillisen verotuksen jakaumavaikutusten arvioimiseen liittyy useita epävarmuustekijöitä aineistoon ja menetelmään liittyvien rajoitteitten takia[18]. Välillistä verotusta koskeviin laskelmiin tuleekin suhtautua vain karkeina, suuntaa antavina arvioina.

Jakeluvelvoitteen vaikutus pumppuhintoihin

---

[16] Kotitalouksien kokonaiskulutusta ei myöskään kiinnitetä perusuran tai aineiston perusvuoden tasoon eikä kotitalouksilla ole siten budjettirajoitetta, jos välillisiä veroja nostetaan. Toisin sanoen puhtaasti staattisessa laskentakehikossa kotitalouksien oletetaan ostavan saman määrän tuotteita hyödykkeen veroasteesta riippumatta (esim. arvonlisäveropohja ei muutu).

[17] Valtaosa välillisistä veroista on regressiivisiä, koska pienituloiset kuluttavat poikkileikkausnäkökulmasta tarkasteltuna suuremman osan tuloistaan kuin suurituloiset. Toisaalta regressiivisyyttä voidaan ajatella myös elinkaarinäkökulmasta, jolloin edellä mainitut tuloluokkien väliset erot tasoittuvat. Olennaista onkin millä aikajänteellä tuloja ja kulutusta tutkitaan. Jos oletettaisiin yksinkertaisesti, että myös kaikki säästetyt tulot kulutetaan myöhemmin, jolloin välilliset verot kohdistuisivat myös myöhempään kulutukseen, niin välillisten verojen regressiivinen ominaisuus pitkälti poistuisi. Yhden vuoden poikkileikkausaineistoa käytettäessä valinta liittyy siihen, huomioidaanko säästämisasteiden erot kotitalouksien välillä. Elinkaarinäkökulmasta tarkasteltuna välillisten verojen muutos tulisi poikkileikkausaineistossa suhteuttaa kulutusmenoihin eikä käytettävissä oleviin tuloihin (ks. esim. Vartia & Vartia 1979). Välillisten verojen muutokset heijastuvat myös kertaluonteisesti kertyneen varallisuuden reaaliseen arvoon, jota ei myöskään oteta huomioon. Tässä muistiossa käytetty menetelmä välillisten verojen muutoksen suhteuttamisesta käytettävissä oleviin tuloihin on kuitenkin vallitseva laskentatapa myös hallituksen esityksiä arvioitaessa. Myös kaikki muistion muut laskelmat on tehty poikkileikkausnäkökulmasta, joka puoltaa kyseistä tarkastelutapaa.

[18] Esimerkiksi valtaosa valmisteverojen veropohjista on arvioitu hyödykkeiden keskihintojen avulla. Todennäköisesti keskihinnat kuitenkin oikeasti vaihtelevat esimerkiksi tuloluokittain. Lisäksi tiettyjen hyödykeryhmien kulutusluvut ovat merkittävästi aliestimoituneet Kulutustutkimuksessa (erityisesti alkoholi) verrattuna esim. Kansantalouden tilinpidon mukaisiin kulutusmenoihin. Myös Kulutustutkimuksen pieni otoskoko asettaa rajoitteita arvioiden tekemiselle.

Laskelmassa on käytetty hallituksen esityksen HE 121/2024 arvioita jakeluvelvoitteen muutosten vaikutuksesta arvonlisäverollisiin pumppuhintoihin vuoden 2027 tasossa.

Indeksivaikutukset

Välillisten verojen muutokset vaikuttavat kuluttajahintoihin ja siten myös kansaneläkeindeksiin sidottuihin sosiaalietuuksiin sekä työeläkeindeksin kautta eläkkeisiin. Esimerkiksi arvonlisäverojen kiristäminen korottaisi kuluttajahintojen nousun myötä etuuksia ja eläkkeitä, joka kompensoi osittain ostovoiman heikentymistä niitä saavilla kotitalouksilla. Todellisuudessa indeksit seuraavat kuluttajahintojen nousua viiveellä, mutta tässä laskelmassa oletetaan hyödykkeiden hintojen nousun siirtyvän välittömästi ja täysimääräisesti indeksisidonnaisten etuuksien tasoihin.

Välillisten verojen vaikutus kuluttajahintoihin on arvioitu arvonlisäverokantojen osalta Kulutustutkimuksen avulla hyödyntämällä hyödykkeiden budjettiosuuksia (keskimääräistä osuutta kulutuskorista) ja hyödykekohtaisia arvonlisäverokantoja (ks. Riihelä 2010). Staattisessa laskelmassa kuluttajahintojen muutos on yhtä suuri kuin kotitalouksien kulutuksen yhteenlasketun arvon muutos, jos oletetaan hyödykkeiden budjettiosuuksien vastaavan kuluttajahintaindeksin painoja.

Kuluttajahintojen muutoksen vaikutus sosiaalietuuksien tasoon, julkiseen talouteen ja tulojakaumaan on arvioitu SISU-mikrosimulointimallilla. Indeksivaikutukset on arvioitu erillisenä laskelmana eikä se siten huomioi yhteisvaikutuksia kansaneläkeindeksiin sidottuihin sosiaaliturvaetuuksiin (tai työeläkkeisiin) kohdistuvien reformien kanssa. Yhteisvaikutukset ovat kuitenkin vähäisiä kokonaisuuden kannalta.

Hallituksen esityksen HE 75/2023 mukaisesti eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkisteta siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024–2027. Tämän vuoksi talousarvioesityksen mukaisessa tilanteessa välillisten verojen vaikutus kuluttajahintoihin ei muuta jäädytyksen kohteena olevia etuusperusteita.

Kaikissa muistion taulukoissa ja kuvioissa kuluttajahintojen muutoksen vaikutus sosiaalietuuksien tasoon ja eläkkeisiin sisältyy välillisten verojen kokonaisuuteen. Välillisiin veroihin kohdistuvien muutosten indeksivaikutuksia ei huomioida 5. luvun esimerkkilaskelmissa.

L1.3 Esimerkkilaskelmat

Luvun 5.1 esimerkkilaskelmat kuvaavat ansiotuloveroreformien vaikutusta verojen jälkeisiin nettotuloihin ja veroasteisiin tulolajeittain. Kyseisen luvun kuvioissa ja taulukoissa bruttotulotasot ovat kiinteitä (ansiotason muutosta ei huomioida) eikä sosiaaliturvaa ole huomioitu[19]. Lukujen 5.2 ja 5.3 laskelmissa huomioidaan verojen lisäksi myös muut tulonsiirrot ja varhaiskasvatusmaksut. Laskelmat eivät ole ostovoimalaskelmia, vaan kuvaavat lakimuutosten vaikutuksia nimellisiin verojen jälkeisiin nettotuloihin ja käytettävissä oleviin tuloihin. Myöskään välillisiä veroja (ml. näiden indeksivaikutukset) ei huomioida esimerkkilaskelmissa.

Esimerkkilaskelmissa huomioidaan vain ns. automaattisesti tehtävät verovähennykset. Näin ollen esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähennyskelpoisuutta tai työhuonevähennystä ei ole huomioitu. Laskelmissa on käytetty vuoden 2026 keskimääräisiä kirkollis- ja kunnallisveroprosentteja. Palkansaajat ovat esimerkeissä 32-vuotiaita. Kaikki lapset ovat laskelmissa päivähoitoikäisiä (ensimmäinen lapsi alle 3-vuotias ja toinen lapsi 3-5-vuotias). Lapset ovat kokoaikaisessa päivähoidossa, jos molemmat vanhemmat työskentelevät osa- tai kokoaikaisesti palkkatasosta riippumatta.

Luvun 5.3 kannustinlaskelmissa työttömän henkilön oletetaan saavan soviteltua työttömyysetuutta. Laskelmassa ei oteta huomioon soviteltuun työttömyysetuuteen liittyviä työttömyysturvalain mukaisia rajoitteita, vaan oletetaan kaavamaisesti palkkatyön tulevan hyväksytyksi soviteltuun työttömyysetuuteen oikeuttavana työnä. Ansiopäivärahan nk. 100-prosentin sääntö huomioidaan kuitenkin normaalisti. Työttömien oletetaan laskelmissa myös täyttävän työssäoloehdon täysimääräisesti.

Esimerkkitapausten oletetaan olevan lähtökohtaisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Muistiossa esitettyjen toimeentulotukea saavien esimerkkitapausten asumismenot ovat matalampia kuin väestöllä keskimääräiset perustoimeentulotuen enimmäisasumismenot (asumisnormit), jonka vuoksi kyseisillä rajoilla ei ole käytännössä vaikutusta laskelmien tuloksiin toimeentulotukea saavilla henkilöillä tai kotitalouksilla. Yleisen asumistuen, eläkkeensaajan asumistuen ja toimeentulotuen varallisuusharkintaa ei oteta huomioon esimerkkilaskelmissa.

Opiskelija

20-vuotta täyttänyt yksin asuva korkeakouluopiskelija (aloittanut opinnot 1.8.2014 jälkeen, ei huollettavia lapsia) yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 559 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien yksin asuvien opiskelijaruokakuntien painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 7/2025 (lähde: Kelasto). Opintolainatakaus luetaan opiskelijan tuloksi toimeentulotuen tarveharkinnassa riippumatta siitä, onko opiskelija ottanut lainaa.

Työtön (työmarkkinatuki/yleistuki)

Työmarkkinatukea/yleistukea saava yksin asuva henkilö yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 567 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien yksin asuvien työttömien ruokakuntien painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

[19] Kansaneläkkeen täyteen määrään kohdistuvat muutokset (indeksi-/tasomuutokset) otetaan kuitenkin aina huomioon eläketulovähennyksissä (pl. välillisen verotuksen indeksivaikutukset).

Työtön (ansiosidonnainen)

Keskimääräistä ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa (1 547 €/kk vuonna 2024[20], lähde: Kela) saava yksin asuva henkilö yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 567 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien yksin asuvien työttömien ruokakuntien painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

Ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastuksen myötä päivärahan määrä vaihtelee työttömyyden keston mukaan. Esimerkkilaskelmissa ansiosidonnaisen määräksi on laskettu 99 päivää työttömänä olevan henkilön mukaan. Tämä vastaa keskimääräistä ansiosidonnaisen päivärahan kestoa vuonna 2024 (lähde: Kela). Tällöin keskimääräinen ansiosidonnainen päiväraha on 88,1 prosenttia normaalista päivärahasta[21].

Työtön yksinhuoltaja (työmarkkinatuki/yleistuki)

Työmarkkinatukea/yleistukea saava yksinhuoltaja (2 päivähoitoikäistä lasta) yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 808 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien työttömien yhden huoltajan lapsiperheiden (ruokakuntien) painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

Pienituloinen eläkeläinen

Täyttä takuueläkettä saava yksin asuva henkilö kuntaryhmässä 2, vuokra 640 €/kk. Vuokra vastaa eläkkeensaajan asumistukea saavien keskivuokraa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 8/2026 (lähde: Kelasto).

Keskimääräinen työeläke

Suomessa asuvien omaan työuraan perustuvaa eläkettä saavien keskimääräinen omaan työuraan perustuva bruttoeläke 2 038 €/kk vuoden 2025 lopussa (lähde: ETK).

Mediaanipalkansaaja

Kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioiden (brutto) mediaani 3 615 €/kk vuonna 2024 (lähde: Tilastokeskus, Palkkarakennetilasto).

Pienituloinen palkansaajaperhe

Palkka molemmilla puolisoilla puolet kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioiden mediaanista. Kaksi päivähoitoikäistä lasta. Asuinpaikka yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 1 027 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien työssä olevien kahden huoltajan lapsiperheiden (ruokakuntien) painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

[20] Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan laskennassa käytetään vuoden 2024 keskimääräisen päivärahan tuottavaa vakuutuspalkkaa, joka korotetaan ansiotasoindeksillä vuoden 2027 tasoon.
[21] (100 % x 40pv + 80 % x 59pv) / 99pv = 88,1 %

Keskituloinen palkansaajaperhe

Puolisot mediaanipalkansaajia. Kaksi päivähoitoikäistä lasta. Asuinpaikka yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 1 027 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien työssä olevien kahden huoltajan lapsiperheiden (ruokakuntien) painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

Suurituloinen palkansaajaperhe

Palkka molemmilla puolisoilla 2,5 kertaa mediaanipalkka. Kaksi päivähoitoikäistä lasta. Asuinpaikka yleisen asumistuen kuntaryhmässä 2, vuokra 1 027 €/kk. Vuokra vastaa yleistä asumistukea saavien työssä olevien kahden huoltajan lapsiperheiden (ruokakuntien) painotettua keskimääräistä asumismenoa vuokra-asunnoissa kuntaryhmän 2 mukaisissa kunnissa 9/2026 (lähde: Kelasto).

L1.4: Tulokymmenysten alarajat

Tulokymmenysten rajat on muodostettu SISU-mikrosimulointimallissa Tilastokeskuksen tulonjakotilastojen tavoin kotitalouden ekvivalenttien käytettävissä olevien rahatulojen mukaisesti. Ekvivalentteja tuloja käyttämällä tulovertailuissa pyritään saamaan eri kokoiset ja rakenteeltaan erilaiset kotitaloudet vertailukelpoisiksi ottamalla huomioon yhteiskulutushyödyt (skaalaedut).

Menetelmässä henkilöiden käytettävissä olevat rahatulot summataan ensin kotitaloustasolle, jonka jälkeen kotitalouden yhteenlasketut tulot jaetaan kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä käyttämällä OECD:n modifioitua ekvivalenssiskaala, jossa:

- kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1
- muut yli 13-vuotiaat henkilöt saavat painon 0,5
- lapset saavat painon 0,3 (lapsiksi on määritelty 0–13-vuotiaat).

Tämän jälkeen jokaiselle kotitalouden jäsenelle tulee sama ekvivalentti tulo. Henkilöt järjestetään tämän jälkeen tulojen mukaiseen järjestykseen ja jaetaan kymmeneen yhtä suureen ryhmään. Jokainen kotitalouden henkilö kuuluu siten samaan tulokymmenykseen. Menetelmän takia tulorajat kuvaavat käytettävissä olevien tulojen rajaa yhden hengen kotitaloudelle. Muille kuin yhden hengen kotitalouksille luvut on kerrottava kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä (esim. lapsettomalla pariskunnalla luvulla 1,5).

Alla olevassa taulukossa esitetyt tulokymmenysten alarajat kuvaavat pysyvän lainsäädännön simuloinnin mukaista tilannetta.

Tulokymmenysten alarajat

Tulodesiili	Desiilin alaraja, €
1	.
2	15 811
3	20 195
4	24 524
5	28 363
6	31 928
7	35 648
8	40 091
9	46 113
10	56 784

Liite 2: Hallituksen esitykset

Talousarvioesityksen osalta laskelmassa huomioitujen vero- ja etuusperusteiden muutokset ja niihin liittyvät vaikutusarviot on esitetty seuraavissa hallituksen esityksissä tai muissa lähteissä:

Sosiaaliturva:

- Opintotuen kokonaisuudistus: HE 177/2026
- Kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksijäädytys: HE 75/2023

Tuloverotus:

- Ansiotuloverotuksen muutokset, työsuhdeoptiot ja yrittäjävähennys: HE 174/2026
- Työmatkakuluvähennyksen ylärajan korottaminen: HE 304/2026
- Yksilöllinen eläkevakuutus: HE 17/2025

Välilliset verot:

- Tupakkaveron korotus: HE 97/2024 vp ja HE 171/2026
- Alkoholijuomien veronkorotus: HE 172/2026
- Liikennepolttoaineiden veronalennus: HE 132/2025
- Jakeluvelvoitteen muutokset: HE 121/2024 vp

Liite 3: Tuloveroperusteiden muutokset Vasemmiston vaihtoehdossa

Valtion tuloveroasteikko:

PLS (2026)

Verotettava ansiotulo, €	Vero alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta, %
0–22 000	0	12,64
22 000–32 600	2 780,80	19,00
32 600–40 100	4 794,80	30,25
40 100–52 100	7 063,55	33,25
52 100 –	11 053,55	37,5

TAE 2027

Verotettava ansiotulo, €	Vero alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta, %
0–22 700	0	12,64
22 700–33 600	2 869,28	19,00
33 600–41 400	4 940,28	30,25
41 400–53 800	7 299,78	33,25
53 800 –	11 422,78	37,5

VAS 2027

Verotettava ansiotulo, €	Vero alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta, %
0–22 700	0	12,64
22 700–33 600	2 869,28	19,00
33 600–41 400	4 940,28	31,00
41 400–53 800	7358,28	33,25
53 800–85 800	11 481,28	37,50
85 800 –	23 481,28	45,55

Työtulovähennys

	PLS (2026)	**TAE 2027**	**VAS 2027**
1. prosentti, %	18	18	18
1. tuloraja, €	35 000	38 000	24 250
2. prosentti, %	2,00	2,00	2,22
2. tuloraja, €	50 550	58 250	42 550
3. prosentti, %	0	0	4,84
Enimmäismäärä, €	3 430	3 660	3 660
Lapsikorotus, €	105	105	105
Ikäkorotus, €	1 200	1 200	1 200

Eläketulon lisävero

	PLS (2026)	**TAE 2027**	**VAS 2027**
Tuloraja, €	60 000	60 000	47 000
Veroprosentti, %	5,85	5,85	5,85